

USAK RAPORLARI, RAPOR NO. 11-03, NİSAN 2011

WIKİLEAKS BELGELERİNDE TÜRKİYE VE YAKIN ÇEVRESİ

Türkiye, Rusya,
Güney Kafkasya ve
Ortadoğu ile İlgili
Belgeler

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU

WIKİLEAKS BELGELERİNDE TÜRKİYE VE YAKIN ÇEVRESİ

Türkiye, Rusya, Güney Kafkasya ve Ortadoğu ile İlgili Belgeler

Rapor Editörü:

Arzu Turgut

USAK Rapor N°: 11-03

Nisan 2011

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAşTIRMALAR KURUMU

International Strategic Research Organization

USAK Raporları N° : 11-03

USAK Raporları Editörü

: Mehmet GÜÇER

Yardımcı Editörü

: Dilek AYDEMİR

Copyright © 2011 USAK Derneği
Tüm Hakları Saklıdır
Birinci Baskı

Kütüphane Katalog Bilgileri
“Wikileaks Belgelerinde Türkiye ve Yakın Çevresi
Türkiye, Rusya, Güney Kafkasya ve Ortadoğu ile İlgili Belgeler”

USAK Yayınları
Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
International Strategic Research Organization

Mebusevleri Mahallesi, Ayten Sokak, No: 21, Tandoğan / Ankara
Tel: (0312) 212 28 86 - 87 Faks: (0312) 212 25 84

www.usak.org.tr www.turkishweekly.net www.usakgundem.com
info@usak.org.tr

İçindekiler

RAPOR ÖZETİ	1
GİRİŞ	5
1. WİKİLEAKS OLUŞUMU	7
1.1 Wikileaks Nedir?	7
1.2 Belgelerde Yer Alan İddialar Orijinal ve Güvenilir midir?.....	9
1.3 Wikileaks “Diplomasinin 11 Eylül’ü” mü?.....	13
1.4 Wikileaks’in Ardından Tartışılanlar.....	16
2. WİKİLEAKS VE TÜRKİYE	20
3. WİKİLEAKS BELGELERİNDE TÜRKİYE VE YAKIN ÇEVRESİ	28
3.1 Rusya ve Güney Kafkasya.....	29
3.2 Ortadoğu	36
3.2.1 Arap Ülkeleri ile İlgili Belgeler.....	37
3.2.2 İsrail ile İlgili Belgeler.....	40
3.2.3 İran ile İlgili Belgeler	44
SONUÇ.....	48

Rapor Özeti

Arzu Turgut

Lisans eğitimini
Dokuz Eylül
Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler
Bölümü'nde
tamamlamıştır.
ODTÜ Avrasya
Çalışmaları
bölümünde yüksek
lisans yapmaktadır.
USAK Avrasya
Araştırmaları
Merkezi bünyesinde
araştırmacı olarak
çalışmalarını
sürdürmektedir.
Başlıca ilgi alanları
Avrasya'da Güvenlik
ve terörizm
konularıdır.

2 8 Kasım 2010 tarihi itibarıyla ABD bürokratlarının birbiriyle olan yazışmalarından oluşan belgeleri yayınlamaya başlayan Wikileaks oluşumu, ABD başta olmak üzere devletlerin gizli politikalarını dünya kamuoyu ile paylaşmayı amaçlamıştır.

Bu belgeler devletlerin ulusal ve uluslararası gündemini uzun bir süre meşgul etmiştir. Her ne kadar etkileri azalsa da yayınlanan her yeni belge, dünya siyasetinde önemli bir yer tutmaya devam etmektedir.

Wikileaks belgelerinin ortaya çıkması farklı tartışma konularını da beraberinde getirmiştir. Hızla gelişen iletişim teknolojisinin, kişilerin ve devletlerin gizli hayatlarını açığa çıkarmak amacıyla kullanılmaması gerektiğini ileri sürenler olmuştur. Diğer yandan halkların devletlerin politikaları konusunda bilgi sahibi olmalarının engellenmemesi gerektiğini iddia edenler, Wikileaks belgelerinin açığa çıkmasının uluslararası ilişkiler ve devlet-toplum ilişkileri açısından bir dönüm noktası olduğunu savunmuştur.

Belgelerin içeriği ortaya çıktıkça diplomatik ilişkilerin zarar göreceğini ileri sürenler, Wikileaks'in dünya gündeminde yarattığı etkiyi "diplomasi depremi" ve "diplomasinin 11 Eylül'ü" olarak nitelmiştir. Kuşkusuz belgelerin uluslararası ilişkilerde yarattığı etki, belgelerin niteliğinin sorgulanmasıyla yakından ilişkilidir. Bu noktada "Wikileaks belgeleri orijinal ve güvenilir kaynaklar mıdır?" sorusu ön plana çıkmaktadır. Wikileaks belgelerinin orijinal olduğu bizzat ABD tarafından doğrulanmıştır. Bununla beraber, belgelerin orijinal nitelikte olması doğru ve güvenilir kaynaklar olarak kabul edilmeleri için yeterli bir sebep teşkil etmemektedir. Orijinal belgelerde yer alan ifadelerin önemli bir kısmı, ABD'li

diplomatların, diğer ülkelerin siyasi ve askeri liderlerinden veya elçilerinden duydukları bazı ifadeleri merkeze aktarma faaliyetlerinden oluşmaktadır. ABD’li diplomatların ya da siyasilerin kendi ülkeleri hakkında yaptıkları açıklamalar bazı dikkate değer ifadeler taşıyabilir. Ancak ABD’li bürokratların, bir başka ülkenin siyasi ve askeri figürlerinden ve diplomatik temsilcilerinden aktardıklarını iddia ettikleri bilgiler, gerçeği yansıtmaları bakımından güvenilir bir kaynak olarak kabul edilemez.

Wikileaks belgelerinin, gerçekten de söz konusu diplomatik temsilciliklerden ve adı geçen diplomatların elinden çıkmış olduğu bilgisi doğru olabilir. Ancak diplomatik temsilciliklerin kendi aralarında geçen yazışmalarının ve kişisel görüş ve ifadelerinin, dış politika yapımcıları tarafından güvenilir bir kaynak olarak temel alınması ve bu verilere göre dış politika yapımına gidilmesi doğru ve sağlıklı sonuçlar doğurmayacaktır.

İçerdiği iddialar dolayısıyla bazı ülkeler arasında gerilim yaratma potansiyeline sahip belgeler, diplomatik ilişkilerde gerçekten beklenen yıkıcı etkiyi yaratmış mıdır? Wikileaks belgelerinde yer alan iddialar Türkiye’nin iç ve dış politikasında sarsıcı etki yaratacak güçte midir? Yayınlanan belgelerin uluslararası alanda bir ölçüde rahatsızlık yarattığı söylenebilir. Ancak dış politikaya ait kararların, elçiliklerden ziyade dış politika yapımcıları tarafından alındığı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Nitekim Türk yetkililer de bu gerçeği göz önüne alarak, Wikileaks belgelerinin yayımlanmasının ardından ABD başta olmak üzere diğer devletlerle olan ilişkilerinde temkinli ve yapıcı bir tutum içine girmiştir.

Bu bağlamda Wikileaks belgelerinin etkisi, ülkeler arasındaki bağları zedeleme noktasında sınırlı kalmıştır. Ülkeler kendi dış politika gündemlerini takip etmeye devam etmiş ve köklü dış ilişkilerinin zarar görmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Diğer yandan Wikileaks belgelerinde yer alan iddiaların doğruluğu kanıtlandığı takdirde, bilgilerin birçok konuda ülkelere fikir verebilecek niteliğe sahip olduğunu da eklemek gerekir. Kısaca Wikileaks belgeleri ne dikkate alınmayacak kadar önemsiz iddialardan oluşmaktadır, ne de dış politika yapım sürecini şekillendirecek güçte kesinlik ve doğruluk payına sahiptir.

Süreç ilerledikçe Wikileaks dosyalarında yer alan belgelerin devletlerarası ilişkilere etkisinden ziyade, bu belgelerin ne şekil-

de ve hangi amaçlarla ortaya çıktığı irdelenmeye başlanmıştır. Wikileaks'in yayınladığı belgelerin daha çok Ortadoğu ülkeleriyle ya da Türkiye'nin yakın coğrafyasında çatışmaya eğilimli bölgelerle ilgili iddialar içermesi ve bu iddiaların bölge devletleri arasında gerilimi tırmandıracak potansiyele sahip olması akıllara yeni soru işaretleri getirmiştir.

Ortaya çıkan belgelerdeki iddiaların belli coğrafyalarda yoğunlaşması belgelerin seçilerek yayımlandığı izlenimini doğurmaktadır. Sadece yayınlanan değil, henüz yayınlanmayan belgelerin de bilinçli bir ayıklanma süreciyle karşı karşıya kalıp kalmadığı muğlaktır. Gerçekten de yayınlanan belgelerde Türkiye'nin çevresiyle ilgili ciddi iddialar yer alırken, ilginç bir şekilde, örneğin İsrail'i zor durumda bırakacak ifadeler rastlanmamaktadır. Ayrıca belgeler arasında sadece "gizli" olanlar yer alırken, "çok gizli" belgelerin bulunmaması da kuşku uyandırmaktadır.

Bu raporda siyasi tarihçi, uluslararası ilişkiler analizcisi ve stratejist gözüyle Wikileaks belgelerinin diplomatik ilişkilere etkilerini ve diğer ülkeler üzerindeki yansımalarını irdeleyen diplomat ve akademisyenlerin görüşlerine yer verilmiş, gelecekle ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu bağlamda Wikileaks belgelerini tarihsel açıdan açıklayan Prof. Dr. Çağrı Erhan, uluslararası ilişkiler bağlamında inceleyen Emekli Büyükelçi Özdem Sanberk, uluslararası politika ve güvenlik perspektifinden ele alan Prof. Dr. İhsan Bal ve Prof. Dr. Sedat Laçiner görüşleriyle rapora değerli katkılarını sunmuştur.

Wikileaks sitesinin yayınıyla eş zamanlı olarak dünyanın önde gelen gazetelerinden Guardian, The New York Times, Le Monde, El Pais ve Der Spiegel dergisi bu belgelerdeki bilgileri okurlarına aktarmaya başlamıştır. Bu raporda ülkelerle ilgili olan bölüm ve iddialar, öncelikle Wikileaks internet sitesinde yer alan belgenin asıllarından alınmış, bunlara ulaşamadığı durumlarda Wikileaks'in belgeleri gönderdiği ulusal ve yabancı kaynaklı gazetelere başvurulmuştur.

Giriş

Yayınlandığı tarihten itibaren dünya gündeminde önemli yer tutan Wikileaks belgelerinin orijinallikleri ABD tarafından doğrulanmıştır.

Ancak belgelerde yer alan iddiaların güvenilir kaynaklara dayandığını ve gerçekleri yansıttığını ileri sürmek zor görünmektedir. Bununla birlikte Wikileaks'in yaşamımıza yeni kavramlar ve yeni tartışma konuları soktuğu ortadadır. "İletişim teknolojilerinin gelişiminin devlet-toplum ilişkileri üzerindeki etkisi", "devletlerin gizliliği ilkesi", "diplomasinin 11 Eylül'ü" ve "Wiki-tsunami" bunlardan yalnızca birkaçıdır. Wikileaks belgeleri uluslararası ilişkilerde yeni bir dönem başlatmamış, sanıldığı gibi diplomasinin sonunu getirmemiş, ancak yarattığı tartışma ortamıyla 21. yüzyılın önemli olaylarından biri olarak çoktan tarihe geçmiştir.

Wikileaks belgelerinde en çok adı geçen ülkelerden biri Türkiye'dir. Ancak Türkiye için komşusu olduğu veya yakın coğrafyalarda bulunduğu ülkeler ile ilgili iddialar da en az Ankara menşei belgeler kadar önem arz etmektedir. Zira Avrasya'da Türkiye ile güç mücadelesi içinde olduğu iddia edilen Rusya, donmuş çatışma bölgelerinin yoğunlaştığı Güney Kafkasya, halk hareketleri ve devrik liderleriyle Ortadoğu, Türkiye'nin istikrar ve güvenliğinin bir parçasıdır. Wikileaks belgelerinin bu bölgeler üzerinde yoğunlaşması, yayınlanan belgelerin belli bir amaç doğrultusunda seçilip seçilmediği konusunda kuşku uyandırmaktadır. Prof. Laçiner'in deyişiyle "*Wikileaks Washington'a sızmış, ama Wikileaks'e kim sızmış, orası henüz belirsiz*"dir.

Bu raporda ilk olarak, Wikileaks oluşumu ve içerdiği iddiaların nitelikleri üzerinde durulacak ve Wikileaks belgelerinin diplo-

matik ilişkiler üzerindeki etkileri irdelenecektir. İkinci olarak, Wikileaks belgelerinde Türkiye ile ilgili iddialara yer verilecektir. Son olarak, Wikileaks belgelerinde Türkiye ve yakın çevresinde yer alan ülkeler hakkında ortaya atılan iddialar ele alınacaktır. Bu bağlamda Rusya, Güney Kafkasya ve Ortadoğu esas alınmıştır.

1. Wikileaks Oluşumu

Wikileaks, aynı ismi taşıyan internet sitesinde kendisini “kar amacı gütmeyen bir medya kuruluşu” olarak tanımlamakta, asıl amacının önemli haber ve bilgileri kamuoyuna iletmek olduğunu belirtmektedir.

1.1 Wikileaks Nedir?

Wikileaks oluşumu, belgelerin orijinallerini sitesinde yayınlamakta, bu belgelerin yanı sıra belgelerin içerikleri ile ilgili haberler hazırlayarak devletlerin politikaları ve uygulamaları konusunda okuyucuları ve tarihçileri bilgilendirme amacı gütmektedir. Wikileaks sitesinin iddialarına göre yayınlanan belgeler, özellikle ABD kamuoyu ile ABD’nin politikaları arasında uyuşmayan yanları ortaya koyacak, vatandaşlara hükümetlerinin faaliyet ve politikaları konusunda fikir verecektir. Oluşum 2007’de resmi olarak kurulmasından bu yana giderek büyümüştür. Wikileaks kendi sitesinde oluşum büyüdükçe ve geliştikçe zararı minimize etmeye endeksli bir politika izlediklerini ve bu kapsamda ellerinde olan tüm belgeleri sansürlemeseler bile belgelerde yer alan bazı verileri kaldırdıklarını veya orijinal dokümanların bazı bölümlerini masum insanların hayatlarını korumak amacıyla yayınlamadıklarını açıklamıştır.¹

Wikileaks sitesinin kurucusu ve yayın yönetmeni Julian Assange’ın ‘hacker’ ıktan gazeteciliğe geçmiş bir aktivist olduğu söylenmektedir. Avustralyalı gazeteci Assange, “bilgi sızdırılması ve bilgiyi gizli tutmak sayesinde hüküm sürmeye devam eden ve halkını

1 Wikileaks’in içerdiği diğer konu başlıkları için bkzn. Wikileaks, (<http://213.251.145.96/About.html>) (Erişim Tarihi: 15.01.2011).

temsil etmeyen yönetimlerin belgelerin açığa çıkmasıyla beraber yıkılacağını” ileri sürmektedir. Assange, bu ifadeleriyle “radikal demokrasi”yi vaat etmektedir. Bilgisayar programcılığı ve program kırma konusunda erken yaşlarda uzmanlaşmaya başlayan Assange, arkadaşlarıyla beraber birçok siteyi çökertmiştir. Çökerttikleri siteler arasında Amerikan Savunma Bakanlığı sitesinin de yer aldığı iddia edilmektedir. Assange, daha sonra gazetecilik aktivitelerine başlamış ve 2006 yılında Wikileaks adlı sitenin oluşturulması için ilk adımları atmıştır.²

Wikileaks yetkilileri gazetecilik anlamında yeni bir model ortaya koyduklarını ileri sürmekte, kar amacı gütmedikleri için diğer basın yayın kuruluşları ile işbirliği içerisinde çalıştıklarını, yani geleneksel yöntemlerden farklı olarak diğer medya kuruluşları ile yarışa girmediklerini belirtmektedir. Wikileaks sitesinde bugüne kadar ortaya çıkan belgelerin “savaş, cinayetler ve tutukluluk, ticaret, şeffaflık, ifade ve basın özgürlüğüne baskı, diplomasi, casusluk, karşı istihbarat, ekoloji, iklim, doğa ve bilim, yolsuzluk, finans, vergiler, sansürleme teknolojisi, internet filtrelemesi, tataraklar ve diğer dini örgütler, şiddet, ihlal ve suiistimal” gibi konular üzerine olduğu belirtilmektedir. Wikileaks’in en çok konuşulan belgeleri, Guantanamo kampı, Irak ve Afganistan ile ilgili belgeler olmuştur. Bunlara bu raporun da esas konusunu oluşturan 28 Kasım 2010 tarihinde Amerikan elçilik ve konsolosluklarının birbirleriyle olan yazışmalarını içeren belgeleri yayımlamaya başlaması da eklenmiştir.³

Wikileaks belgeleri henüz yayınlanmadan iddiaların olası etkilerini azaltmak amacıyla ABD harekete geçmiştir. Amerikan gizli belgelerinin yayınlanması karşısında ABD oldukça temkinli davranmış, belgelerde adı geçmesi muhtemel ülkeleri önceden bilgilendirerek zararı minimize etmeye çalışmıştır. İngiliz hükümeti de ABD ile olan ilişkilerinin bozulmasını engellemek amacıyla belgelerin yayınlanmaması konusunda devreye girmiştir. Beyaz Saray ve Savunma Bakanlığı (Pentagon), Wikileaks’i şiddetle kınayarak, belgelerin ortaya çıkarılmasının ülkeler arası hassas dengeleri bozabileceğini, hatta insanların hayatını tehlikeye sokabileceğini bildirmiştir. ABD yönetimi, internet denetiminin mutlaka sıkı bir şekilde yapılacağını da duyurmuştur.⁴

2 “Kim Bu Assange?” *NTVMSNBC*, 27 Temmuz 2010.

3 Wikileaks’in içerdiği diğer konu başlıkları için bkzn. Wikileaks, (<http://213.251.145.96/About.html>) (Erişim Tarihi: 15.01.2011).

4 “Wikileaks’ten Yeni Belgeler”, *NTVMSNBC*, 29 Kasım 2010.

Toplamda 251.857 belge Amerika Birleşik Devletleri'nin 274 elçilik, konsolosluk ve diplomatik temsilciliğinden sızdırılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan 8.017 belge gelmiştir. Türkiye'nin ise 7.918 belgeye kaynaklık ettiği bilinmektedir.

Belgelerin çoğunluğunun Ortadoğu, Kafkasya ve Asya ülkelerine yönelik olması belgelerin seçilerek yayımlandığı izlenimini doğurmaktadır.

28 Kasım 2010 tarihi itibarıyla kamuoyuyla paylaşılmaya başlanan ABD'nin diplomatik gizli yazışmaları, bugüne kadar kamuoyuna sunulan en fazla gizli belge olması bakımından önemlidir. Toplamda 251.857 belge Amerika Birleşik Devletleri büyükelçiliklerinden sızdırılmıştır. Belgeler, 274 elçilik, konsolosluk ve diplomatik temsilcilikten sızdırılmıştır. 28 Aralık 1966 tarihinden 28 Şubat 2010 tarihine kadar olan diplomatik yazışmaları içeren belgeler arasında ABD'ye ait 15.652 belge "gizli" olarak nitelenmektedir. 15.365 belge ile Irak, belgelerde en çok adı geçen ülkedir. Irak kaynaklı belgelerin sayısı 6.677'dir. ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan 8.017 belge gelmiştir. Türkiye'nin ise 7.918 belgeye kaynaklık ettiği bilinmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın etiketleme sistemine göre belgelerin 145.451'i dış siyasi ilişkilerle, 122.896'sı hükümetlerin kendi iç meseleleriyle, 55.211'i insan haklarıyla, 49.044'ü ekonomik koşullarla, 28.801'i teröristler ve terörizmle ve 6.532'si BM Güvenlik Konseyi ile ilgilidir.⁵

Wikileaks belgelerinin içerdiği iddiaların ülkeler arasında güvenlik, terörizm ve diplomatik ilişkiler bağlamında gerginlik yaratma potansiyeline sahip iddialar olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Belgelerin çoğunluğunun Ortadoğu, Kafkasya ve Asya ülkelerine yönelik olması belgelerin seçilerek yayımlandığı izlenimini doğurmaktadır. Kuşkusuz belgelerde yer alan iddiaların genellikle bu bölgeler üzerinden şekillenmesi, bulunduğu coğrafi konum ve komşuları itibarıyla Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Nitekim Wikileaks belgelerinde Türkiye'ye komşu ülkelere ve bu ülkelerin Türkiye ile ilişkili faaliyetlerine yönelik önemli konu başlıkları bulunmaktadır. Türkiye'ye ait belgelerin çok az bir kısmı yayınlanmış, bir kısmı da bazı ulusal kaynaklar yoluyla (Taraf Gazetesi) yayınlanmaya devam etmektedir.

1.2 Belgelerde Yer alan İddialar Orijinal ve Güvenilir midir?

Belgelerin ortaya çıkmasıyla beraber başlıca tartışma konuları arasında belgelerin güvenilir ve orijinal olup olmadıkları tartışması yer almaktadır.

Wikileaks belgelerinin orijinalliğini dokümanların niteliklerini ortaya koyarak açıklayan Prof. Çağrı Erhan, açığa çıkarılan belgeleri şu sözlerle kategorize etmektedir:

⁵ Wikileaks, (<http://213.251.145.96/cablegate.html>) (Erişim Tarihi: 30.02.2011).

“Wikileaks belgeleri üç kategoriden oluşuyor. Birinci grupta, ABD büyükelçiliklerinden yollanan ve çeşitli ülkelerin liderleri ve devlet adamları hakkında, hiçbir somut delile dayanmayan, “dedikodu” mahiyetinde ifadelere yer verilen belgeler bulunuyor. ..İkinci grup, ABD büyükelçilerinin, görev yaptıkları ülkelerde meydana gelen siyasi, ekonomik, askerî, sosyal gelişmelerle ilgili analizlerini içeriyor... Üçüncü ve son grup ise, ABD’li yetkililer ile çeşitli ülkelerin yetkilileri arasında yapılan görüşmelerin tutanaklarından oluşuyor.”

Prof. Dr. Çağrı ERHAN

“Wikileaks belgeleri üç kategoriden oluşuyor. Birinci grupta, ABD büyükelçiliklerinden yollanan ve çeşitli ülkelerin liderleri ve devlet adamları hakkında, hiçbir somut delile dayanmayan, “dedikodu” mahiyetinde ifadelere yer verilen belgeler bulunuyor. Bunların sayısı nispeten az. İkinci grup, ABD büyükelçilerinin, görev yaptıkları ülkelerde meydana gelen siyasi, ekonomik, askerî, sosyal gelişmelerle ilgili analizlerini içeriyor. Bunlar arasında çok yüksek bir gözlem ve analiz kabiliyetinin sonucu ortaya çıkarılmış kaliteli belgeler kadar, subjektif yönü ağır basanlar da var. Üçüncü ve son grup ise, ABD’li yetkililer ile çeşitli ülkelerin yetkilileri arasında yapılan görüşmelerin tutanaklarından oluşuyor. Wikileaks belgelerinin en önemlileri bu üçüncü kategoride yer alıyor. Tarafların birbirlerine söyledikleri cümleler, virgüline dokunulmadan, tırnak içinde sunuluyor. Bu zabıtların inkârı mümkün değil. Zira ABD Dışişleri Bakanlığı belgelerin otantik ve orijinal olduğunu çoktan kabul etti.”⁶

Prof. Erhan bu sınıflandırmayı Türkiye bağlamında da ele almaktadır. Erhan’a göre birinci grubu “Türkiye’deki elçilik görevlilerinin, Türk basınında yer alan birtakım haberlerden ve aralarında devlet adamlarının da bulunduğu Türk vatandaşlarıyla yapmış oldukları görüşmelerden elde ettikleri bilgileri Washington’a aktardıkları belgeler” oluşturmaktadır.⁷ Diplomatların görev yaptıkları ülkeler hakkındaki bilgi ve deneyimlerini belli sınırlar içerisinde ve ilkeler doğrultusunda kendi ülkeleriyle paylaşmaları anlaşılabilir. Ancak söylenti niteliği taşıyan birtakım bilgi ve argümanlar, kesin olarak doğru kabul edilemeyeceğinden ne tarih yazımında ne de dış politika yapılandırmasında temel veri olarak alınamaz. Prof. Erhan’ın sınıflandırmasında ikinci grup belgeler, “dedikodu” içermeyen, bizzat Amerikalı diplomatların kendi yorum ve değerlendirmelerinden oluşmaktadır. Bunlar arasında da farklılık vardır. Örneğin Prof. Erhan, “Wikileaks belgelerinde, daha ziyade kişisel düşüncelerini, sanki salt gerçeklikmiş gibi yorumlarına temel edinen Edelman tarafından hazırlanan raporlarla, neredeyse akademik bir makale hüviyeti taşıyan Jeffrey’ce hazırlanan raporlar arasında kalite farkı vardır” diyerek belgelerin yazılış şekilleri arasında da ayırım yapmaktadır.⁸

6 Çağrı Erhan, “Diplomaside Wiki-Tsunami”, *USAK Stratejik Gündem*, 6 Ocak 2011.

7 Çağrı Erhan, “Siyasi Tarihçi Gözüyle Wikileaks Belgelerini Okuma Klavuzu”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

8 A.g.e.

Belgelerin orjinalliği doğrulanmış bile olsa dikkate alınması gereken, bu belgelerin gerçek kişiler tarafından aktarılmış bilgilerden oluşması değil, bu aktarılmış bilgilerin ne ölçüde doğruyu yansıttığı olmalıdır.

Prof. Çağrı Erhan, bir diplomatın kendi ülkesinin talimatı doğrultusunda, bulunduğu ülkenin iç ve dış politikasına yönelik raporlar hazırlayabileceğini söylemektedir. Ancak başkentin, diplomattan gelen değerlendirmeyi analiz etmeden ve doğruluğundan emin olmadan salt bu raporu dikkate alarak hareket edemeyeceğini eklemektedir. Aksi takdirde Prof. Erhan'a göre bu belgeler "işlenmemiş ham madde" den farksız olacaktır.⁹

Üçüncü grubu teşkil eden ve "tutanak" niteliği taşıyan belgeler Prof. Çağrı Erhan'a göre Wikileaks belgeleri arasında en değerli olanlarıdır. Prof. Erhan, *"Bir başbakanın, bir bakanın, bir müsteşarın, tırnak içine alınmış biçimde, Amerikalı muhataplarına söyledikleri ve aynı şekilde tırnak içinde sunulan Amerikalı mevkidaşlarının ifadeleri önemlidir... Bilimsel sınırlar içinde, söz konusu ifade sahipleriyle mülakat yoluna gidilmek suretiyle, ifadelerin hangi bağlamda sarf edildiğinin sorulması, yapılacak çalışmalara sözlü tarih boyutu da katabilir"* demiştir.¹⁰

Belgelerin orjinalliği doğrulanmış bile olsa dikkate alınması gereken, bu belgelerin gerçek kişiler tarafından aktarılmış bilgilerden oluşması değil, bu aktarılmış bilgilerin ne ölçüde doğruyu yansıttığı olmalıdır. Her şeyden önce genel değerlendirmeler çerçevesinde ele alınan ve bu tür birçok ülkeyi ilgilendiren bilgi ve belgeler, somut ve sonuçlanmış analizler içermemektedir. Bu bağlamda belgelerin ortaya çıkmasını soğukkanlı bir şekilde karşılamak ve bu belgeleri birincil belgeler olarak kabul edip dış politika yapılandırmasına gitmemek gerekmektedir.¹¹

Wikileaks belgelerinin en kapsamlı ve en güvenilir şekilde değerlendirilebilmesi için siyasi tarihçi titizliğiyle bakmakta yarar vardır. Bir siyasi tarihçi Wikileaks belgelerini nasıl yorumlar ve hangi yönlerden değerlendirmeye tabi tutar? Prof. Erhan'a göre siyasi tarihçilerin, olayın tüm yansıma ve sonuçları ortaya çıkmadan kapsamlı bir analiz yapmaları mümkün değildir. Bu bakımdan devlet arşivlerinde en az 30 yıl sonra tarihçilerin kullanımına açılacak resmi belgeler, kapsamlı analiz yapmanın önünde geciktirici bir unsur olarak görülebilir. Bu nedenle Wikileaks belgelerinin sürpriz bir şekilde bu kadar erken ortaya çıkması siyasi tarihçiler için beklenmedik bir gelişmedir.¹²

9 Çağrı Erhan, "Siyasi Tarihçi Gözüyle Wikileaks Belgelerini Okuma Klavuzu", *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

10 A.g.e.

11 "Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak", *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 2 Aralık 2010.

12 Çağrı Erhan, "Siyasi Tarihçi Gözüyle Wikileaks Belgelerini Okuma Klavuzu", *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

ABD’li diplomatların belgelerde yer alan ifadelerinin ne ölçüde gerçeği yansıttığı ve objektif olduğu tartışmalı bir konudur. Her şeyden önce, iddialarda adı geçen kişilerin, iddia sahibi kişi ile aynı görüşte olup olmadığı bilinmemektedir. Dolayısıyla dış tenkit sınavını başarıyla veren Wikileaks belgeleri iç tenkit aşamasında takılmış görünmektedir.

Prof. Erhan, siyasi tarihçinin seçici olma özelliğine vurgu yapmaktadır. Siyasi tarihçi, tarih disiplini içinde tetkik yöntemlerini kullanarak her şeyden önce belgeyi sorgular, kritiğe tabi tutar, bir başka deyişle tenkit eder. Prof. Erhan dış tenkidi şöyle tanımlamaktadır: “*Dış tenkitten kasıt, eldeki belgenin ne derece ‘otantik’, ‘sahici’ olduğunun tespit edilmesidir. Her şeyden önce belgenin orijinal olup olmadığına bakılmalıdır... Bir devletin resmi muhaberatının nasıl yapıldığı, evraktan hangi birimlerde kaç kopya tutulduğu, kullanılan lisan, dokümanın içerdiği tarih ve sayı, üzerindeki paraf ya da imzanın otantisitesi gibi bir takım ölçütler yoluyla, belgenin sahte mi, gerçek mi olduğu hakkında kat’i bir yargıya kolayca varılabilir.*”¹³

Bu bağlamda Wikileaks belgelerinin otantikliği onaylanmıştır. Gerçekten de ABD Dışişleri Bakanlığı belgelerin ortaya çıkmasından sonra onları yalanlama yoluna gitmemiş, hatta yukarıda da bahsedildiği üzere belgelerin diplomatik ilişkileri zedelemesi olasılığını göz önünde bulundurarak müttefiklerini uyarmıştır.

Prof. Erhan, siyasi tarihçinin sahiciliği konusunda şüphe duymadığı bir belgeyi, sonraki aşamada iç tenkite tabi tutması gerektiğini söylemektedir. İç tenkitle kastedileni ise “*belgedeki bilgilerin ne ölçüde gerçeği yansıttığının, tarihçinin incelemekte olduğu konuyu ne ölçüde açıkladığının, olup biteni mi aktardığı yoksa kişisel görüş, yorum ve dedikoduları mı içerdiğinin titiz bir çalışmayla tespit edilmesi*” şeklinde açıklamaktadır. Bu aşamada tarihçi iki boyutlu eleme süreci başlatır. İlk olarak, otantik belge, arşivlerdeki diğer belgelerle karşılaştırılır. Yazılan bir belge öncekiyle uyuşmuyorsa ya da söz konusu belgedeki bilgilerin yetersizliğini gösteren daha üst kademedeki bir yazışma varsa iç tenkit aşaması başarıyla geçilememiş demektir. İkinci olarak, eldeki belge başka arşiv belgeleriyle birlikte çapraz okumaya tabi tutulmalıdır. Dolayısıyla otantikliği konusunda ABD Dışişleri Bakanlığı’nın onay verdiği Wikileaks belgelerini, siyasi tarihçi gözüyle iç tenkide tabi tutmak daha doğru sonuçlar elde etmede yardımcı olacaktır.¹⁴

ABD’li diplomatların belgelerde yer alan ifadelerinin ne ölçüde gerçeği yansıttığı ve objektif olduğu tartışmalı bir konudur. Her şeyden önce, iddialarda adı geçen kişilerin, iddia sahibi kişi ile aynı görüşte olup olmadığı bilinmemektedir. Dolayısıyla dış tenkit

¹³ Çağrı Erhan, “Siyasi Tarihçi Gözüyle Wikileaks Belgelerini Okuma Klavuzu”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

¹⁴ A.g.e.

sınavını başarıyla veren Wikileaks belgeleri iç tenkit aşamasında takılmış görünmektedir. Gerçekten de belgelerin orijinallığı onaylanmış veya belgeler güvenilir kaynaklardan ele geçirilmiş olabilir, ancak belgelerde yazan iddiaların ya da söylemlerin doğruluğunun, belgelerin orijinal olmasıyla doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, belgeler orijinal olsa bile ABD’li bürokratlara ait bir takım ifadeler gerçeği yansıtmayabilir ya da sadece gerçeğin bir bölümünü yansıtabilir. Kısaca, salt otantikliği ya da doğruluğu onaylanmış belgeler üzerinden hareket etmek, belgelerin içeriğinin yorumlanması ve gerçekmiş gibi ele alınması bakımından sağlıklı sonuçlar doğurmayabilir.

1.3 Wikileaks “Diplomasinin 11 Eylül’ü” mü?

Wikileaks belgelerinin kamuoyuna açıklanması, uzmanlar arasında hararetli tartışmaların ve farklı yorumların yapılmasına neden olmuştur. Bazı uzmanlar, devletlerin kendilerine ait gizli belgelere sahip olabileceğini öne sürerken, bazıları Wikileaks belgelerinin yayınlanmasının yasadışı bir eylem olduğunu söylemiştir. Prof. İhsan Bal, “*Bu tür bilgi ve belgeler, ülkelerin yatak odaları gibidir, nasıl ki bireysel yaşamda özel hayatın gizliliği söz konusuysa devletler için de özel yaşamın gizliliği söz konusudur.*” demiştir.¹⁵ Prof. Sedat Laçiner ise, kişilerin birbirlerini ve kurumları gerekli araştırmaları yapmadan suçlamalarının doğru olmayacağını ancak Wikileaks belgelerinin, yazarları hakkında ipuçları yakalama fırsatı verdiğinin de gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶

Wikileaks belgeleri üzerindeki ciddi tartışma konularından biri, belgelerin dünyada diplomatik krize neden olup olmayacağı üzerine şekillenmiştir. Nitekim ABD temsilciliklerine ait gizli belgelerin yayınlanmasının yarattığı etki, bazı siyasetler tarafından “diplomasinin 11 Eylül’ü” olarak nitelendirilmiştir.¹⁷ Wikileaks belgelerinin ortaya çıkmasının, ülkelerin diplomatik ilişkilerini sarsacağına, anlaşmaların bozulmasına ya da askıya alınmasına yol açacağına ve uluslararası sistemde ülkeler arası düşmanlık yaratacağına dair bazı yorum ve eleştiriler yapılmıştır. Peki, gerçekten Wikileaks belgeleri beklenen diplomatik etkiyi doğurmuş mudur? Prof. Bal’ın da vurguladığı üzere, Wikileaks olayının diplomatik krize neden olacağına dair birtakım söylentilerin oluşmasında, belgelerde yer alan iddiaların birçok devleti ilgilendirmesinin yanı

“Bu tür bilgi ve belgeler, ülkelerin yatak odaları gibidir, nasıl ki bireysel yaşamda özel hayatın gizliliği söz konusuysa devletler için de özel yaşamın gizliliği söz konusudur.”

Prof. Dr. İhsan BAL

15 “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 2 Aralık 2010.

16 Sedat Laçiner, “Oyun İçinde Oyun”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

17 “Italy Calls Wikileaks Release ‘9/11 of Diplomacy’”, *Reuters*, 28 Kasım 2010.

sıra belgelerin günümüzün teknolojisiyle hızla yayılmasının da rolü büyüktür. Ancak genel görüş, ABD’li diplomatların dünyadaki önemli siyasi figürler ve olaylar üzerine yaptıkları değerlendirmelerin, ABD’nin ve belgelerde adı geçen ülkelerin dış politikalarını birebir yansıtmayacağı yönündedir. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, devletlerin dış politikalarının yapım süreci, diplomatik temsilciliklerde değil dış politika yapımcıları tarafından söz konusu ülkelerde ve bu ülkelerin dış politikayla ilgili kurumlarında gerçekleşmektedir. Nitekim Prof. Bal, *“ABD Dışışleri Bakanı Hillary Clinton’ın, bu tür raporların siyasi liderlerin tutumlarını ve Amerikan dış politikasını yansıtmadığını ifade etmesi ve Amerikan dış politikasının Washington’da oluştuğunu söylemesi de önemli bir ayrıntı olarak kayıtlara geçti”* demiştir.¹⁸

Prof. Sedat Laçiner’e göre de elçilik diplomatlarınca düzenlenmiş belgeler, üst düzey siyasi ve diplomatik isimlerin görüşlerini yansıtmamaktadır. Birbiriyle uyuşmayan ifadelerden anlaşılacağı üzere, belgeler tek bir diplomatın görüşlerini de vermemektedir. Bu sebeplerden dolayı Prof. Laçiner, ABD’nin Wikileaks belgelerinde yer alan ifadeleri açıklamakta güçlük çekmeyeceği kanısındadır.¹⁹ Wikileaks belgelerinde yer alan bilgi ve iddialar küçümsenemeyeceği gibi, bunların doğrultusunda dış politikaların şekil alacağını ya da diplomatik ilişkilerin bozulacağını düşünmek abartılı bir yaklaşım olacaktır.

Diplomatik ilişkilerde devletlerin birbiri arasında şüphe uyandırabilecek bir takım davranışlarla ilgili belgelerin ortaya atılması akılları bir süre karıştırabilir. Ancak Prof. Laçiner’e göre asıl üzerinde tartışılması gereken nokta, ABD Dışışleri Bakanlığı’nın elçiliklerine Wikileaks iddialarında yer aldığı üzere casusluk görevleri vermiş olmasıdır.²⁰ ABD’li diplomatların belli sınırlar içerisinde bulundukları ülkeye dair bazı bilgileri merkeze aktarmaları anlaşılabilir bir durumdur. Ancak bazı belgelerde “dedikodu” düzeyindeki bilgilere yer verilmesi ve daha da önemlisi “casusluk” niteliği taşıyan bazı faaliyetlerin ifşa olması, uluslararası alanda Amerikan bürokratlarına olan güveni uzun vadede sarsabilir.

USAK Başkanı Özdem Sanberk’e göre, olayın üzerinden zaman geçtikçe ve belgelerin muhtevası ortaya çıktıkça, tepkilerin daha

18 “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

19 Sedat Laçiner, “Wikileaks: Biri ABD’yi Gözetliyor”, *USAK Stratejik Gündem*, 30 Kasım 2010.

20 A.g.e.

“Sızdırılan belgelerin arasında magazin boyutu ön planda olan haberlerin de bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Bu haberler, ülkelerin devlet politikalarının tayininde başvurdukları temel bilgi ve düşünce elemanları değildir.”

Özdem SANBERK

temkinli bir düzeye çekilmesini beklemek yerinde olacaktır. Bu süreçte ülkeler arasında karşılıklı mahcubiyetler yaşanabilir, kısa süreli bir güvensizlik ortamı doğabilir, ancak en nihayetinde ülkelerin bu sorunların üstesinden gelmeleri beklenir. Sanberk, Wikileaks skandalını “yol kazası” olarak yorumlamakla beraber, kazanın kayıplarının vakit kaybedilmeksizin telafi edilmesinin büyük önem taşıdığını ifade etmektedir.²¹ Nitekim Sanberk, “ABD’nin bu süreci yönetmede göstereceği başarı, doğacak zararların ne ölçüde tazmin edileceği ile doğrudan orantılıdır. Esasında zararların tazmini ABD için çok güç olmayacaktır. Sızdırılan belgelerin arasında magazin boyutu ön planda olan haberlerin de bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Bu haberler, ülkelerin devlet politikalarının tayininde başvurdukları temel bilgi ve düşünce elemanları değildir” demiştir.²²

Wikileaks belgelerinin dünyada beklenen “diplomatik depremi” yaratmamasının sebepleri arasında, uluslararası kamuoyunun yabancı olduğu yeni bilgi ve iddialar içermemesi de gösterilebilir. Wikileaks belgelerinin ortaya koyduğu birtakım iddiaların gerçeklik payına sahip olduğu göz önüne alınsa bile, bunlar dünyanın ilk kez duyduğu iddialar değildir. Bu nedenle, belgeler dünya siyasetinde beklenmedik bir durum meydana getirmemiş, daha çok bilinen gerçekleri gündeme getirmekle sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, belgelerin “uluslararası siyasette devrim” niteliği taşıyabilecek unsurları içerisinde barındırdığını söylemek mümkün görünmemektedir.

Wikileaks skandalını kendine özgü kılan nedenler arasında kuşkusuz bunun 21. yüzyılın teknolojisi kullanılarak, kontrolsüz bir biçimde yapılıyor olmasının etkisi vardır. Ancak bilgi sızdırma olayları da ilk kez Wikileaks belgeleriyle başlamış değildir. Prof. Bal geçmişte de, bu kadar geniş kapsamlı olmasa bile, benzer bazı olayların yaşandığını hatırlatmaktadır. 1979 sonu 1980 başlarında İran’daki ABD Büyükelçiliği’nin basılması, böylelikle Türkiye-İran-ABD ilişkileriyle ilgili belgelerin ortaya çıkarılması ve Soğuk Savaş döneminde KGB ve CIA arasında yaşanan bilgi savaşı bu tür bilgi sızdırma olaylarına örnek gösterilebilir.²³

Wikileaks’in ortaya koyduğu belgeler ışığında sadece Amerika’nın değil, özellikle diğer büyük devletlerin de bilgi sızdırma olaylarına karıştığını söylemek yanıltıcı olmayacaktır. Prof. Bal, “Hiçbir dev-

21 “USAK Başkanı Sanberk: “Türk Dış Politikasının ABD’yi İzlediği Tezi Çürütüldü”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 30 Kasım 2010.

22 A.g.e.

23 “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 2 Aralık 2010.

let ‘bizim böyle bir belgemiz yok’ diyemez. Hiçbir devletin görevleri ve yüklendiği sorumluluklar göz önüne alındığında bu denli saydam kalmaya gücü yetmez. Devletlerin bu tür gizli belgelere sahip olduğu bilinen bir gerçektir, hatta bu belgelerin gizlilik derecesine göre sınıflandırılması bile söz konusudur” demiştir.²⁴

Wikileaks’in uluslararası siyasette yarattığı etkinin uzun vadeli ve kalıcı olacağını söylemek mümkün değildir. Wikileaks belgelerinin hızla yayılmasının “diplomasinin 11 Eylül’ü” benzetmesine neden olması basına sızdırılan belgelerin sayısı dikkate alındığında anlaşılabilir bir durumdur. Ancak belgelerin yarattığı etki, ülkelerin daha çok kendi ekonomik ve stratejik çıkarları doğrultusunda köklü dış politikalarına yön vermeyi sürdürecektir. Wikileaks’in dikkate alındığında kısa vadeli ve beklentilerin aksine daha zayıf olacaktır. Ancak Wikileaks belgelerinin yorumlanması ve doğru bir değerlendirmeye tabi tutulması, bu belgelerin yayınlanmasından daha kritik bir süreçtir.

1.4 Wikileaks’in Ardından Tartışılanlar

Wikileaks oluşumu sadece belgelerde yer alan iddialar ve hedef aldıkları ülkeler nedeniyle değil, bilgi çağında belgelerin bu şekilde ortaya çıkarılmış olmasından dolayı da yeni bir dönem başlatmıştır. Gerçekten de Wikileaks belgeleri, teknolojinin gelişmesi karşısında süper gücün de gücünün sınırları olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Wikileaks skandalı, sanıldığı aksine, ABD’nin siber saldırılarla mücadele konusunda donanımlı olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bir başka deyişle, ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) gizli belgelerini koruma noktasında başarılı bir sınav verememiş, Wikileaks skandalı ABD’nin diğer birçok gizli devlet belgesine ulaşabileceği izlenimini yaratmıştır.

Wikileaks belgeleri, toplum-devlet ilişkilerine olan etkisi bakımından da farklı bir anlayış getirmiştir. Demokratik toplumların dezenformasyonla karşı karşıya olduğu ve bu dezenformasyonun önüne geçmek amacıyla Wikileaks’in devletlerinin iç ve dış politikadaki uygulamaları hakkında toplumları bilinçlendirdiği ileri sürülmüştür. Elbette ki devletlerin güvenliğinin önemini ön sürerek buna karşı çıkanlar da olmuştur. Ancak olumlu ya da olumsuz anlamda Wikileaks, küresel bir tartışma konusu olmuş

“Hiçbir devlet ‘bizim böyle bir belgemiz yok’ diyemez. Hiçbir devletin görevleri ve yüklendiği sorumluluklar göz önüne alındığında bu denli saydam kalmaya gücü yetmez.”

Prof. Dr. İhsan BAL

²⁴ “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 2 Aralık 2010.

ve devletlerin siyasi uygulamaları konusunda kendilerine çeki düzen vermeleri gerektiği düşüncesinin doğmasında önemli bir rol oynamıştır. Wikileaks'in ardından yarattığı tartışmalarla, vatan-daşların devlet politikaları hakkında daha fazla bilgiye sahip ola-cağı yeni bir dünya kurulumunu tartışma platformlarına taşıdığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Nitekim Prof. Erhan, Wikileaks belgelerinin yayınlanmasının özellikle ABD ve İngiltere'yi telaşa sürüklenme nedenlerini şöyle açıklamaktadır: *“Wikileaks'te yer alan bilgiler, bir yandan bu iki ülkenin -ABD ve İngiltere- Irak ve Afganistan'da gerçekleştirmiş oldukları operasyonların iç yüzünü gün ışığına çıkartırken, diğer yan-dan da uluslararası kamuoyunun nasıl sistemli bir dezenformasyon harekâtıyla kandırıldığını gözler önüne seriyordu. ...Kimilerine göre Amerikan gizli belgelerini açıklayarak adını dünyaya duyuran Wiki-leaks adlı internet sitesi baskı ve tehditlerle susturulsa da, sitenin ku-rucusu Julian Assange 'Ey devletim beni bir daha kandırma' diyenler için bir sembol olmuştur.”*²⁵

***“Kimilerine göre
sitenin kurucusu
Julian Assange 'Ey
devletim beni bir daha
kandırma' diyenler için
bir sembol olmuştur.”***

***Prof. Dr. Çağrı
ERHAN***

Enformasyon savaşını başlatanların kim oldukları ortaya çıkarıl-madıkça ve bilgilerin kimin tarafından sızdırıldığı bilinmedikçe belgelerin ne kadarının sansürlendiğinin bilinmesi de imkânsız görünmektedir. Nitekim sadece sansürlenmiş belgelerin yarattığı muğlaklığın değil, ortaya çıkan belgelerin yetkin olmayan kişi-lerce yanlış yorumlanmasının sakıncalarına da değinen Prof. Bal, *“ABD'nin özellikle çeşitli ülkelerdeki temsilciliklerinden ham mater-yaller olarak ele geçirilen bu belgeler, yarı uzmanlar tarafından de-ğerlendirilirse yeni bir karşı dalga oluşabilir... Bir şeyi eksik bilmek önemli değerlendirme hatalarına yol açar. Bu durum bilgi kirliliğine ve savaşlarına neden olabilir”* demiştir.²⁶ Belgelerin ardından dev-letlerin izledikleri politikaların rasyonel olması gerektiğine dikkat çeken Prof. Bal, *“Bu gibi olaylarda en fazla hasarı, bu belgelerin açığa çıkmasıyla mücadele etme akılcılığına sahip olmayan ülkeler görür”* diyerek devletleri tepkisel ve irrasyonel yaklaşımlardan ka-çınmaları konusunda uyarmaktadır.²⁷

Prof. Erhan'a göre ise, Wikileaks belgelerinin ortaya çıkmasıyla ABD ve bütün demokratik yönetimlerin öncelikle yapması ge-reken, güvenlik açıklarını kapatmaya uğraşmaktan ziyade ileride

²⁵ Çağrı Erhan, “Yalancının Mumu Wikileaks'e Kadar Yanıyor”, *USAK Stratejik Gündem*, 24 Aralık 2010.

²⁶ “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 2 Aralık 2010.

²⁷ A.g.e.

***“İspatlayamadığımız
bir suç, suçlu kişi
itiraf ediyormuş gibi
oldu.”***

**Prof. Dr. Sedat
LAÇİNER**

***“Wikileaks
Washington’a sızmış,
ama Wikileaks’e kim
sızmış, orası henüz
belirsiz. Bildiğimiz
tek şey elimizdeki
belgelerin seçilmiş
sızdırılmış belgeler ve/
veya sızdırıldıktan
sonra seçilmiş ve
yayınlanmış belgeler
olduğudur.”***

**Prof. Dr. Sedat
LAÇİNER**

hesap veremeyecekleri devlet güdümlü yasa tanımazlığın önüne geçmektir. Bir başka deyişle, Wikileaks dalgasında esasen yapılması gereken çıkarım, devletlerin insan haklarının korunması ve güvenliğinin sağlanması gibi temel konularda kendi vatandaşlarına karşı samimi davranmasının gerekliliğinin anlaşılması ve içte ve dışta politikaların buna göre şekillendirilmesidir.²⁸

Prof. Laçiner’e göre Wikileaks belgeleri ABD’nin ikiyüzlü diplomasisini gözler önüne sermiştir. Prof. Laçiner, bu belgelerin ABD’nin söylemlerinin ve iddialarının birbirinden ne kadar farklı olduğunu -aslında bilenen bir gerçeği- ortaya çıkardığına işaret ederek, Wikileaks belgelerinin yayımlanması için *“İspatlayamadığımız bir suç, suçlu kişi itiraf ediyormuş gibi oldu”* demiştir.²⁹

Ancak Prof. Laçiner’e göre Wikileaks oluşumunun Amerika’nın bilgisi olmadan belgeleri açığa çıkarmış olması ya da Amerika’nın belgelerin yayınlanmasına müdahale etmemiş olması mümkün görünmemektedir. Prof. Laçiner, *“Belgeler dışarı ABD’nin kontrolü dışında çıkarılmış olabilir. Fakat meselenin Lady Gaga CD’sine ya da iki idealist ve kızgın insana sığmayacak yönleri olduğu da çok açık. Belli ki Assange’in isyankârlığından ve Manning’in kızgınlığından yararlananlar var. Yani Wikileaks Washington’a sızmış, ama Wikileaks’e kim sızmış, orası henüz belirsiz. Bildiğimiz tek şey elimizdeki belgelerin seçilmiş sızdırılmış belgeler ve/veya sızdırıldıktan sonra seçilmiş ve yayınlanmış belgeler olduğudur”* demiştir.³⁰

Prof. Laçiner, ilk çıkan belgelerde İsrail aleyhine neredeyse hiçbir iddianın yer almadığına ve ABD’ye zarar verecek iddiaların da bulunmadığına dikkat çekmekte ve belgelerin ABD ve İsrail’in Ortadoğu politikalarını desteklemek amaçlı yayınlanmış belgeler olduğunu ileri sürmektedir. Laçiner’e göre, magazin haberi niteliği taşıyan birkaç belge dışında, genel olarak belgelerin ABD’nin diğer ülkeler hakkındaki düşüncelerini içermemesi ve belgeler arasında hiç “çok gizli” belgenin bulunmaması, olayda Amerika’nın etkisinin olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.³¹

Prof. Laçiner, *“Bunlara ek olarak kamuoyunun belgelere olan güvenini sarsabilecek bildik hamlelerin ABD’den gelmemesi de şaşırtıcı. Bırakınız belgelere dönük güven yıkıcı kampanyaları, ABD belge-*

28 Çağrı Erhan, “Yalancının Mumu Wikileaks’e Kadar Yanıyor”, *USAK Stratejik Gündem*, 24 Aralık 2010.

29 Sedat Laçiner, “Oyun İçinde Oyun”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

30 A.g.e

31 A.g.e.

lerin sızdığını günler, hatta haftalar öncesinden biliniyor olmasına karşın engelleme çalışmalarını belgeler açıklandıktan sonra başlatmaya kalktı. Tüm bunlar belgelerin çalındığı hususunda ciddi şüphelere yol açıyor” demiştir.³²

Yayınlanan Wikileaks belgelerinin, ülkelerin birbiri arasında sorunlar yaratmaya yönelik “seçilmiş” belgeler olabileceği tezi akla aykırı görünmemektedir. Nitekim Prof. Laçiner, Wikileaks belgelerinde ortaya atılan iddiaların, Türkiye’nin Azerbaycan’la veya Arapların İran’la ilişkilerini sabote etme amacı güttüğünü ileri sürmektedir. Prof. Laçiner, belgelerde ABD ve İsrail ile ilgili ciddi iddiaların olmadığına ve Ortadoğu’nun belgeler üzerinden yeniden şekillendirilmeye çalışıldığına dikkat çekmektedir. Ortadoğu ülkelerinin ayrışmaya ve yüzlerini daha güçlü bir şekilde ABD’ye dönmeye zorlandıklarını iddia etmektedir. Prof. Laçiner’e göre, “belgeler yeni bir dünya ve yeni bir Ortadoğu kurmak için siyasi bir zemin” oluşturmaktadır. Laçiner, Wikileaks belgeleriyle şekillendirilmek istenen Ortadoğu’nun, İsrail’in isteği doğrultusunda, Türkiye’nin etkisinin yok edildiği ve bölge devletleri arasındaki anlaşmazlıkların arttığı bir Ortadoğu olduğunu savunmaktadır.³³ Benzer bir çıkarım Rusya ve Kafkasya bölgesi üzerinden de yapılabilir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı şekilde inceleneceği üzere, yayınlanan belgelerin mahiyetleri açısından, Türkiye’yi çevreleyen bölgelerde çatışma ve anlaşmazlıkları tetikleyici bir rol oynamak üzere ortaya atılmış oldukları görünmektedir.

Gizli belgelerinin sızdırılmasında doğrudan ABD’nin rol oynadığına dair bir kanıt yoktur. Ancak Wikileaks belgelerinin, kim tarafından ve hangi amaçlarla sızdırılırsa sızdırılsın, dünya gündemini uzun süre meşgul ederek uluslararası ilişkilere yeni bir yön vermeyi amaçladığı görülmektedir. Özellikle Türkiye ve yakın çevresi ve komşuları ile ilgili ciddi iddialar içeren bu belgelerin, bölgenin istikrar ve huzurunu hedef aldığı ileri sürülebilir. Dış politikasında “komşularla sıfır sorun” anlayışıyla hareket eden Türkiye’nin Wikileaks belgelerinin sızdırılmasıyla hem doğrudan hem dolaylı olarak etkilenmesi ihtimal dâhilindedir. Her ne kadar bugüne kadar yayımlanan belgeler dikkate alındığında, Wikileaks belgelerinin diplomatik ilişkileri derinden sarsacak güce sahip olmadığı görülse de temkinli davranmakta fayda vardır. Bu bağlamda bir sonraki bölümde Türkiye, Rusya, Güney Kafkasya ve Ortadoğu ülkeleri ve liderleri hakkında ortaya atılan iddialar ele alınacak ve bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır.

32 Sedat Laçiner, “Oyun İçinde Oyun”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

33 A.g.e.

2. Wikileaks ve Türkiye

Wikileaks belgelerinin önemli bir bölümünü Türkiye ile ilgili iddialar oluşturmaktadır. Wikileaks internet sitesinin verdiği bilgilere göre, Türkiye 7.918 belgeye kaynaklık etmektedir.

İddialar incelendiğinde, bunların Türkiye'nin hem iç hem de dış politikasını etkileme potansiyeli taşıdıkları ileri sürülebilir. Gerçekten de belgelerde Türk hükümetinin İslami kimliğine, İsrail ve Amerikan bürokratlarının Türkiye'de İslam'ın yükselişi ile ilgili duyduğu endişeye ve Türk hükümeti liderleri üzerine görüşlerine, Türkiye'nin dış politika uygulamalarına ve Türkiye-İsrail, Türkiye-İran ve Türkiye-Azerbaycan ilişkileri gibi Türkiye'nin yakın çevre ülkeleriyle münasebetlerine yönelik bazı konu başlıkları bulunmaktadır. Bu bölümde Ankara kaynaklı belgelerin bir kısmı Türkiye'deki yansımaları ve etkileri bakımından ele alınacaktır.

20 Ocak 2010 tarihli belgede ABD'nin Türkiye Büyükelçisi James Jeffrey, Türkiye'nin dış politikada aldığı inisiyatiflerin sonunu getiremediğini ileri sürmektedir.

Basında yer alan belgeler arasında 20 Ocak 2010 tarihli ABD'nin Türkiye Büyükelçisi James Jeffrey'in Türk dış politikası analiziyle ilgili belge dikkat çekmiştir. Büyükelçi Jeffrey analizinde Türkiye'nin dış politikada aldığı inisiyatiflerin sonunu getiremediğini ileri sürmektedir. Türkiye'nin yakın çevresi ile ilgili problemlerini çözmeye çalıştığını belirten Jeffrey, bu yeni yaklaşımın önemli ancak başarısız olduğunu dile getirmektedir. Jeffrey, Kıbrıs'ın hala bölünmüş bir ülke olarak kaldığını, Ege Denizi'nde Türk-Yunan geriliminin sürdüğünü, Türkiye'nin Dağlık Karabağ sorunu konusundaki çekincelerinden dolayı hala Türk-Ermeni protokollerinin onaylanmadığını, Kuzey Irak'taki Kürt meselesinin çözüme kavuşturulamadığını ve Suriye ile yakınlaşmanın özellikle İran konusunda istenilen sonucu üretmediğini ileri sürerek Türkiye'nin dış politikada aldığı inisiyatiflerin başarısızlıkla sonuçlandığını öne sürmektedir.³⁴

34 Bu belge 20.01.2010 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

31 Ağustos 2007 tarihli belgede İsrail gizli servisi Mossad'ın Başkanı Meir Dagan, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Burns'e Türkiye'ye baktığı zaman ülkedeki İslamcılarının giderek ivme kazandıklarını gördüğünü iletmektedir. Belgede, Dagan, "kendisini Türkiye'nin laik kimliğinin savunucusu olarak gören ordunun bu duruma daha ne kadar sessiz kalacağının merak konusu olduğunu" belirtmektedir.

11 Ekim 2005 tarihli bir Amerikan belgesinde Türkiye'deki ılımlı İslam modeli üzerine ifadeler geçmektedir. Belgede, Türk hükümetinin Türkiye'deki İslami anlayışı "barış yanlısı ve bütünleşmiş bir İslam" olarak gösterme çabalarından, ancak bunun gerçeği tam olarak yansıtmadığından bahsedilmektedir. Belgede, Türkiye'deki Müslümanların %10-15 oranında Alevi olduğu ve Sünni toplumunun da birçok açıdan farklı gruplara ayrıldığı bilgisi verilmektedir. Birbirinden ayrılan bu grupların iş, eğitim ve siyaset gibi farklı alanlarda birtakım aktivitelere giriştikleri belirtilmektedir. Aynı belgede Türkiye'de şiddeti öne çıkaran aşırı İslamcılarının bulunduğu ileri sürülmektedir.³⁵ 2003 yılında oluşturulmuş bazı belgelerde ise AKP hükümetinin 15.000 imamı istihdam edeceği yönünde verdiği önergelerin, Türk toplumunda bir kez daha dinin yerinin sorgulanmasına ve eski tartışmaların gündeme taşınmasına neden olduğu iddia edilmektedir.³⁶

31 Ağustos 2007 tarihli bir belgede İsrail, mevcut Türk hükümetinden duyduğu rahatsızlığı ABD'ye iletmektedir. 17 Ağustos 2007 tarihinde İsrail gizli servisi Mossad'ın Başkanı Meir Dagan ile ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Burns arasında yapılan toplantının tutanağını içeren bu belgede, Türkiye'nin iç siyaseti hakkında bazı yorumlar bulunmaktadır. Dagan, Burns'e Türkiye'ye baktığı zaman ülkedeki İslamcılarının giderek ivme kazandıklarını gördüğünü iletmektedir. Belgede, Dagan, "kendisini Türkiye'nin laik kimliğinin savunucusu olarak gören ordunun bu duruma daha ne kadar sessiz kalacağının merak konusu olduğunu" belirtmektedir.³⁷ Türkiye'de ordunun rolünün ön planda olduğu görüşünden hareketle ortaya atılan bu iddia, aslında bazı devletlerin Türkiye'yi hala eski paradigmalara anlamaya çalıştığının da bir göstergesi olmuştur.

ABD'nin Ankara eski Büyükelçisi James Jeffrey, 27 Ekim 2009 tarihli bir belgede, İsrail'in Ankara Büyükelçisi Gaby Levy ile bir görüşmesine değinerek, Türkiye-İsrail ilişkileri hakkında yorumlarda bulunmaktadır. Jeffrey, büyükelçi Levy'nin İsrail-Türkiye ilişkilerindeki kötüleşmeyi Başbakan Erdoğan'a bağladığını iletmektedir. Jeffrey, Levy'nin ayrıca "Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun kendisine ilişkilerin daha iyi olacağı mesajı ilet-

Wikileaks, 10ANKARA87 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/01/10ANKARA87.html>) (Erişim Tarihi: 28.11.2010).

35 Bu belge 11.10.2005 tarihinde oluşturulmuş, 23.03.2011 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 05ANKARA6106 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2005/10/05ANKARA6106.html>) (Erişim Tarihi: 25.03.2011).

36 Bu belge 28.07.2003 tarihinde oluşturulmuş, 23.03.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 03ANKARA4767 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2003/07/03ANKARA4767.html>) (Erişim Tarihi: 24.03.2011).

37 Bu belge 31.08.2007 tarihinde oluşturulmuş, 19.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 07TELAVIV2652 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2007/08/07TELAVIV2652.html>) (Erişim Tarihi: 28.12.2010).

27 Ekim 2009 tarihli belgede, Başbakan Erdoğan'ın Gazze'deki insanlık durumuna ait öfkeli sözlerinin "iç politik tüketime" yönelik olduğu yönünde bazı yorumlarda bulunmaktadır. Belgeye göre İsrail Büyükelçisi Gaby Levy, Erdoğan'ın İsrail'e yönelik sözleri ve tutumunu "köktenci olmasına ve dini açıdan İsrail'den nefret etmesine" bağlayarak, Türk dış politikasında İsrail karşıtı bir yönelim olduğuna dikkat çekmektedir.

tiğini" belirtmektedir. Söz konusu belgede, Başbakan Erdoğan'ın Gazze'deki insanlık durumuna ait öfkeli sözlerinin "iç politik tüketime" yönelik olduğu yönünde bazı yorumlarda bulunmaktadır. Belgeye göre İsrail Büyükelçisi Levy, Erdoğan'ın İsrail'e yönelik sözleri ve tutumunu "köktenci olmasına ve dini açıdan İsrail'den nefret etmesine" bağlayarak, Türk dış politikasında İsrail karşıtı bir yönelim olduğuna dikkat çekmektedir.³⁸

Belgelerde Erdoğan ve hükümeti ile ilgili de ciddi eleştiriler yer almaktadır. 20 Ocak 2004 tarihli Büyükelçi Eric Edelman tarafından oluşturulmuş bir belgede, Erdoğan'ın karizmatik ve pragmatik bir kişiliği olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca belgede Erdoğan'ın "Allah'tan aldığı bir güç ile hüküm sürdüğü inancını taşıdığı" iddia edilmektedir. Erdoğan'ın "olacakları önceden sezen ve kontrol altına alan danışmanlardan yoksun olduğu" iddiasının geçtiği belgede bu danışmanlardan hiçbirinin ordu ile arasının iyi olmadığı iletilmektedir. AKP hükümetinin yasamayla ilgili girişimlerde veya dış politika konularında kamuoyunu hazırlama konusunda yetersiz olduğu da iddialar arasında yer almaktadır. Ayrıca AKP'nin bürokrasiyi kontrol altında tutma ve daha etkin bir şekilde işlemlerini sağlama konusunda da bazı sorunlar yaşadığı iddia edilmektedir.³⁹

16 Şubat 2010 tarihli bir başka belgede, Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, Savunma Bakanı Vecdi Gönül ve ABD Savunma Bakanı Robert Gates arasında geçen görüşmeye yer verilmektedir. Görüşmede Gates, Türkiye'nin bölgesinde meydana gelecek hiçbir çatışmadan uzak kalamayacağını vurgulamaktadır. Uluslararası toplumun İran'ı durdurma çabalarına paralel olarak Gates, Türkiye'nin askeri anlamda hazırlanmasının ve savunma sistemleri oluşturmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca Gates, Türkiye'nin askeri kapasitesini artırırken aynı zamanda ABD'li firmaları kullanarak bundan ekonomik yarar da elde etmesini de önermektedir.⁴⁰

17 Kasım 2009 tarihli bir belgede ise, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya İşlerinden Sorumlu Bakan Yardımcısı Philip Gordon ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu arasında yapılan görüşme yer almaktadır. Davutoğlu'nun "İranlıların Türkiye'ye

38 Bu belge 27.10.2009 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09ANKARA1549 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/10/09ANKARA1549.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2010).

39 Bu belge 20.01.2004 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 04ANKARA348 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2004/01/04ANKARA348.html>) (Erişim tarihi: 29.11.2010).

40 Bu belge 16.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 30.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10ANKARA251 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10ANKARA251.html>) (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

17 Kasım 2009 tarihli belgede ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya İşlerinden Sorumlu Bakan Yardımcısı Philip Gordon, Davutoğlu'na İran'dan gelen nükleer silah tehdidinin farkında olup olmadığını sormuştur. Davutoğlu Türkiye'nin riskin gayet farkında olduğunu, tam da bu sebeple Türk devletinin İranlılarla bu kadar sıkı çalıştığını söylemiştir.

25 Şubat 2010 tarihli belgede, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Türkiye'nin enerji koridoru olmasını istemediğini, Türkiye'nin bir enerji merkezi olmaması için de Rusya ile gaz anlaşması yaptıklarını söylediği iddia edilmektedir.

güveninin tam olduğunu ve Türkiye'nin Ahmedinejad'ı İran hükümetindeki diğer kişilerden daha esnek gördüğünü söylediği" belirtilmektedir. Belgede ayrıca Gordon'un, yaptırımların ve askeri güç kullanmanın sadece olumsuz yanlarına dikkat çeken Davutoğlu'na İran nükleer silah elde ederse bunun sonuçları konusunda Ankara'nın değerlendirmesini sorduğu iletilmektedir. Belgeye göre Davutoğlu, Türkiye'nin riskin gayet farkında olduğunu, tam da bu sebeple Türk devletinin İranlılarla bu kadar sıkı çalıştığını söylemiştir.⁴¹

Ayrıca Türkiye ile ilgili belgelerde Ankara-Bakü arasında yaşanan sorunlar da yer almaktadır. 25 Şubat 2010 tarihli bir belgede, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Türkiye'nin enerji koridoru olmasını istemediğini, Türkiye'nin bir enerji merkezi olmaması için de Rusya ile gaz anlaşması yaptıklarını söylediği iddia edilmektedir. Söz konusu belgede Aliyev'in özellikle Erdoğan'dan haz etmediği ve Erdoğan hükümetinin dış politika da attıkları adımların yanlış olduğunu düşündüğü iletilmektedir. Belgelere göre, Aliyev ılımlı İslam söyleminin Türkiye'ye hiçbir yarar getirmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Aliyev, Arap liderleri sessiz kalırken Erdoğan'ın Hamas ve Gaza konularında takındığı tutumun Ankara'ya yarar getirmeyeceğini belirtmiştir.⁴² Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu, 25 Şubat 2010 tarihli bir belgeye göre, gaz anlaşmasıyla ilgili olarak Azerbaycan yönetiminin Türkiye'ye güvenmediğini söylemiştir. Ayrıca Sinirlioğlu'nun protokollerin onay süreciyle Minsk süreci arasında eşzamanlılık istediği de söz konusu belgede geçmektedir. Belgelerde Kongre'nin "soykırım" tasarısını kabulünün onay sürecindeki hesapları çıkmaza sokacağını söyleyen Sinirlioğlu'nun, "Aliyev'in kabul edeceği bir şey olursa biz de ilerleyebiliriz" dediği iddia edilmektedir.⁴³

Kafkasya'da Azerbaycan ile Türkiye arasındaki tarihsel kardeşlik bağlarını zedeleyebilecek bu son iddia üzerinde durmakta yarar vardır. Wikileaks belgeleri nasıl dünyanın hiç bilmediği yeni bir gündem maddesi ortaya atmamışsa, Türkiye özelinde de bilinmeyen bir gerçeği ortaya koymamıştır. Zira Azerbaycan'ın enerji konusunda zaman zaman Türkiye'den farklı bir yol izlediği ve Ermeni protokollerinin imzalanması nedeniyle Türkiye ile iliş-

41 Bu belge 11.17.2009 tarihinde oluşturulmuş, 30.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09ANKARA1654 No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/11/09ANKARA1654.html>) (Erişim Tarihi: 01.01.2011).

42 Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 27.01.2011 tarihinde Wikileaks sitesinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10BAKU134 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10BAKU134.html>) (Erişim Tarihi: 30.01.2011).

43 Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10ANKARA302 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10ANKARA302.html>) (Erişim Tarihi: 07.12.2010).

kilerinin gerginleştiği daha önceden de bilinmektedir. Nitekim Özdem Sanberk, Türkiye-Ermenistan arasındaki yakınlaşma girişimlerinin Azerbaycan yönetimi ve kamuoyu nezdinde hoşnutsuzluk yarattığını hatırlatarak, gerginleşen ilişkilerde Wikileaks belgelerinden ziyade başka faktörlere de pay vermektedir. *“Türkiye-Azerbaycan arasındaki tarihi dayanışmanın hiçbir zaman zarar göremeyeceği algısı ve taraflar arasındaki diplomasi kanalının yeterince işletilememiş olması sürecin bu noktaya gelmesinde önemli paya sahiptir. Ayrıca Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in belgelere yansıdığı iddia edilen söylemlerinde, halk ile yönetim arasındaki ortak aklın ne ölçüde geçerli olduğunun öncelikle tartışılması gerekir. Bir başka deyişle, yönetimin söylemlerinin doğrudan temel alınarak varılan çıkarımların ne derece sağlıklı olduğu şüphelidir”* demiştir.⁴⁴

Wikileaks, Türkiye ile ilgili belgeleri Türk gazetelerinden Taraf Gazetesi’ne iletmiştir. Son yayınlanan bu belgeler, genellikle Türkiye’nin iç siyaseti ile ilgili olup dış politika ile ilgili de bazı önemli iddiaları içinde barındırmaktadır. Örneğin 18 Nisan 2003 tarihli bir belgede, Genelkurmay Başkanlığı karar mekanizmalarında yaşanan mücadele ve görüş farklılıklarından ve bunların Türkiye’nin ABD ile çalışma konusunda heves kırıcı etkisinden bahsettikleri aktarılmıştır. Belgede bu bilgilerin siyasi alanda iletişime geçilen çevrelerden edinildiği belirtilmektedir. Genelkurmay Başkanlığı’nın Türk ordusunun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki (belgede Kuzey Kıbrıs olarak geçmektedir) mülkleri nedeniyle yaşanan çıkar çatışmalarına ve Türkiye’nin Güneydoğusundaki uyuşturucu kaçakçılığına son verme hususunda isteksiz olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Genelkurmay Başkanlığı’nda temelde birbiriyle yarışan üç grubun olduğundan bahsedilmektedir. Atlantikçiler, Miliyetçiler ve Avrasyacılar. Avrasyacılar, Rusya ve Türkiye’nin Batı tarafından kibirli ve saygısız muamele gördüğüne ve bu bakımdan bu iki ülkenin benzer bir kaderi paylaştığına inanmaktadır. Ayrıca belgeye göre Avrasyacılar, Rusya’nın istikrar konusunda da Türkiye ile birbirine yakın tercihlere sahip olması ve Türkiye’yi demokratikleşme konusunda sıkıştırmaması nedeniyle Rus-Türk yakınlaşmasını savunmaktadırlar.⁴⁵

22 Aralık 2004 tarihli bir belgede ise PKK’nın Türkiye’nin şehirlerinde silah ve patlayıcı kaçakçılığı yaptığı iletilmektedir. Belgede, JİTEM’in (Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele)

44 “USAK Başkanı Sanberk: “Türk Dış Politikasının ABD’yi İzlediği Tezi Çürütüldü”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 30 Kasım 2010.

45 Bu belge 18.04.2003 tarihinde oluşturulmuş, 07.04.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 03ANKARA2521 Referans No’lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2003/04/03ANKARA2521.html>) (Erişim Tarihi: 08.04.2011).

22 Aralık 2004 tarihli belgede Suriye’de PKK ile ilişkili Kürtlerin, Beşer Esad’a karşı olan Suriye ordusu içindeki Sünniler ile ittifak kurduğu iddiaları geçmektedir. Bunlara ek olarak, aynı belgede İstanbul’daki askeri akademilerde NATO karşıtı öğretim görevlilerinin görev yaptığı iddiası da ilgi uyandırmıştır.

2005’ten sonra Türkiye’nin AB ile müzakerelerin başlaması ile beraber PKK’nın eylemlerini artıracaklarını belirttiği belirtilmektedir. Suriye’de PKK ile ilişkili Kürtlerin, Beşer Esad’a karşı olan Suriye ordusu içindeki Sünniler ile ittifak kurduğu iddiaları da bu belgede geçmektedir. Bunlara ek olarak, İstanbul’daki askeri akademilerde NATO karşıtı öğretim görevlilerinin görev yaptığı iddiası da ilgi uyandırmıştır.⁴⁶

28 Şubat 2003 tarihli belgede Türkiye ve Amerika’nın müttefiklik ilişkilerini tehlikeye attığı gerekçesiyle çok tartışılan 1 Mart Tezkeresi ile ilgili ifadeler yer verilmektedir. Belgede Milli Güvenlik Kurulu’nun önerisinin, üslerin kullanılması ile ilgili kararın dinamiklerini değiştirebileceği, ancak Mili Güvenlik Kurulu’nun resmi sorumluluğu hükümete bırakmayı tercih ettiği belirtilmektedir. Belgede Irak konusunda Kemalist Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve İslam anlayışına yakın Meclis Sözcüsü Bülent Arınç arasındaki fikir ayrılıklarına yer verilmiştir.⁴⁷ 1 Mart 2003 tarihli bir belgede Başbakan ve hükümetin kararın geçirilmesi konusunda parlamento üyelerini ikna etmek için uğraş verdikleri ancak çabalarının anlaşılmadığını düşündükleri belirtilmektedir. Belgede ayrıca Türkiye’nin Amerika ile müttefiklik ilişkisine sadık olduğu ve tezkereye rağmen geniş bir alanda ortak çalışmayı sürdüreceği belirtilmektedir.⁴⁸

3 Mart 2003 tarihli bir belgede, AK Parti hükümetinin 1 Mart Tezkeresi’nden olumsuz karar çıkmasını engelleyememesinin arkasında bazı nedenler olduğu belirtilmektedir. Bunlar arasında “seküler Türk devletinin Amerika’nın bölgedeki niyetleri konusunda duyduğu endişe, İslam eğilimli AK Parti’yi dize getirme arzusu, iç siyasi dinamikler, mücadeleler ve AKP’nin kabiliyetsizliği” gösterilmektedir. Ayrıca belgede 1 Mart günü çıkan olumsuz karar nedeniyle “AKP hükümetinin ciddi bir şekilde sarsıldığı, Erdoğan ve Gül’ün aşağılandığı ve Amerika-Türk ilişkilerinin gerildiği” belirtilmektedir.⁴⁹

Wikileaks’in Taraf Gazetesi’nde yayınlanan son belgeleri arasında Türkiye’nin enerji politikaları ve nükleer santral kurma projeleri ile ilgili de bazı iddialar yer almaktadır. Nükleer santral kurulumu

46 Bu belge 22.12.2004 tarihinde oluşturulmuş, 07.04.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 04ANKARA7106 Referans No’lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2004/12/04ANKARA7106.html>) (Erişim Tarihi: 08.04.2011).

47 03ANKARA1325 Referans No’lu belge için bkzn. “Erdoğan 1 Mart’ta Devlete Yenildi-1”, *Taraf Gazetesi*, 26 Mart 2011.

48 03ANKARA1346 Referans No’lu Belge için bkzn. “Erdoğan 1 Mart’ta Devlete Yenildi-3”, *Taraf Gazetesi*, 26 Mart 2011.

49 03ANKARA1350 Referans No’lu Belge için bkzn. “Erdoğan 1 Mart’ta Devlete Yenildi-4”, *Taraf Gazetesi*, 26 Mart 2011.

“Türkiye’nin radikalleşmeye başladığı, İslamcı bir çizgide ilerlediği tartışmaları, İran-Türkiye ilişkileri bağlamında ele alınan konular, 27 Mart Muhtırası ve ordu-hükümet ilişkileri hep daha önceden sızdırılmış konular. Bunları biz zaten biliyorduk. Aslına bakarsanız Türkiye cephesinde şaşırtıcı yeni bir şey yok.”

Prof. Dr. İhsan BAL

ile ilgili hazırlık çalışmalarına yer verilirken, enerji konularında da Türkiye’nin başta Rusya ve Azerbaycan olmak üzere ülkelerle yakın işbirliği yapma çabası içinde olduğu belirtilmektedir.⁵⁰

Türkiye ile ilgili ortaya çıkan belgelerde Türkiye’nin ikili ilişkilerini sarsıcı etkiye sahip yepyeni bir iddianın yer almadığı görülmektedir. Sadece Kafkasya ve Türkiye’nin dış ilişkileri bağlamında değil, Türkiye’nin iç siyaseti ve meseleleri konusunda da ortaya atılan iddialar herkesin bildiği, daha önce de gündemde uzun süre yer almış konu başlıklarından oluşmaktadır. Nitekim Prof. Bal, “Türkiye’nin radikalleşmeye başladığı, İslamcı bir çizgide ilerlediği tartışmaları, İran-Türkiye ilişkileri bağlamında ele alınan konular, 27 Mart Muhtırası ve ordu-hükümet ilişkileri hep daha önceden sızdırılmış konular. Bunları biz zaten biliyorduk. Aslına bakarsanız Türkiye cephesinde şaşırtıcı yeni bir şey yok” demiştir.⁵¹

Diğer yandan Prof. Bal’a göre, Türkiye’nin, Wikileaks belgelerinin yayımlanmaya başlamasıyla bir kriz durumu yaşadığı da söylenemez. Türkiye, Ergenekon ve PKK konusunda, bazı komplo teorisyenlerinin çalışmalarında Wikileaks skandalında yaşanan bilgi sızdırma olayını çok önceden tecrübe etmiştir. Bu nedenle, yayımlanan belgelerin Türkiye’de Batı toplumlarında yarattığı deprem etkisini yaratmayacağı öngörülebilir.

Türkiye’nin, Wikileaks belgelerinin yarattığı etkiye sadece toplum değil devlet düzeyinde de hazırlıklı olduğu görülmektedir. Nitekim Washington’daki temasları kapsamında ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile konuşmasında, Davutoğlu’nun kendisine “tehlikeli adam”⁵² denilmesine aldırış etmeyerek Wikileaks belgelerinin, Türkiye’nin dış politikasının temel ilkelerinde ve Türk-Amerikan ilişkilerine bakışlarında herhangi bir değişikliğe yol açmayacağını söylemesi Türk devletinin duruşunu sergilemesi bakımından önemlidir. Türk dış politikasının ilkeli, vizyon sahibi, zaman testinden geçmiş, şeffaf bir dış politika olduğunu belirten Davutoğlu, buna ABD ile ilişkilerin de dahil olduğunu belirtmiştir.⁵³

50 Nükleer santrallerle ilgili bazı belgeler için bkzn. “Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-5”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

“Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-6”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

“Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-7”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

“Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-8”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

“Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-10”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

“Ya Türkler Atom Bombası Yaparsa-11”, Taraf Gazetesi, 12 Nisan 2011.

51 “Prof. Bal: Amerika Fazla Mesai Yapacak”, USAK Kurumsal Web Sitesi, 2 Aralık 2010.

52 “Wikileaks’ten Yeni Belgeler”, NTVMSNBC, 29 Kasım 2010.

53 “Clinton’dan Davutoğlu’na Wikileaks Özürü”, CNN, 30 Kasım 2010.

***“Türk liderler
ne Arapları, ne
İranlıları, ne Türki
cumhuriyetleri ne de
Batılı müttefiklerini
bir diğerine
‘satmışlar.’”***

**Prof. Dr. Sedat
LAÇİNER**

***“Wikileaks
belgelerinde ortaya
atılanlar göstermiştir
ki, sanılan aksine
Türk dış politikası
sorgusuz sualsiz
ABD’nin izinden
gitmemektedir.”***

Özdem SANBERK

Prof. Laçiner, Türk liderlerin diğer devletlerin liderleriyle ilişkilerinde olumsuz ifadelere yer vermemelerini olumlu bir gelişme olarak göstermiştir: “*Türk liderler ne Arapları, ne İranlıları, ne Türki cumhuriyetleri ne de Batılı müttefiklerini bir diğerine ‘satmışlar’*” diyerek Türklerin samimi duruşlarına dikkat çekmiştir.⁵⁴ Sanberk ise “*bazı ülkeler biyolojik arşive gereken önemi atfetmekte, bir diğer anlatımla bireylerin eğilimlerinin, düşüncelerinin, yaşam tarzlarının, sahnenin gerisindeki davranışlarının onların politikalarını etkileyeceğini düşünmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye’de gelişmiş değildir*” diyerek Türkiye’nin belgeler karşısındaki duruşunu tanımlamıştır.⁵⁵

Ayrıca Özdem Sanberk, Wikileaks belgeleri üzerinden Türk dış politikası hakkında önemli çıkarımlarda da bulunmuştur. Sanberk, “*Wikileaks belgelerinde ortaya atılanlar göstermiştir ki, sanılanın aksine Türk dış politikası sorgusuz sualsiz ABD’nin izinden gitmemektedir. Belgelerin doğrulanması halinde Türk Dışişleri’nin Türkiye’nin çıkarları peşinden giden bir politika izlediği ortaya çıkacaktır. Türkiye ve ABD, güç dengesi bakımından eşit olmasalar da eşitler arası bir ilişki yürütmektedir. Bu belgeler iç siyasette de sarsıcı bir etki yaratmayacaktır*” demiştir.⁵⁶ Prof. Laçiner de Wikileaks belgeleriyle beraber “ulusalcıların, Erbakan’ın, CHP’nin ve MHP’nin dediği gibi Türk hükümetinin Amerikancı veya İsrailci olmadığını bizzat MOSSAD Başkanı’nın ve Amerikalı diplomatların ağzından anlaşıldığını” vurgulamıştır.⁵⁷

Özetle, Wikileaks belgeleri Türkiye özelinde de hiç bilinmeyen gerçekleri ortaya çıkarmamıştır. Üstelik Türkiye kendi iç siyasetinde Wikileaks skandalındaki bilgi sızdırma olaylarına benzer olaylara aşinadır ve hem toplumsal hem de bürokratik düzeyde Wikileaks’in yarattığı etkiyi göğüslemeye diğer ülkelere nazaran daha hazır durumdadır. Türkiye hakkında hala yayınlanmaya devam eden belgelerin bu bağlamda ele alınmasında yarar vardır. Bunlara ek olarak, Wikileaks skandalı Türk siyasetinde tartışılan bazı noktaları aydınlatması bakımından önem taşımaktadır. Bunların arasında en önemlisi, kuşkusuz Türk hükümetinin ABD’nin talep ve isteklerine paralel bir politika gütmeyeceğinin Wikileaks belgeleriyle beraber ortaya çıkmasıdır.

“Adımız Wikileaks Belgelerinde Geçtiği İçin Clinton Özür Diledi”, *Radikal*, 29 Kasım 2010.

54 Sedat Laçiner, “Wikileaks: Biri ABD’yi Gözetliyor”, *USAK Stratejik Gündem*, 30 Kasım 2010

55 “USAK Başkanı Sanberk: “Türk Dış Politikasının ABD’yi İzlediği Tezi Çürütüldü”, *USAK Kurumsal Web Sitesi*, 30 Kasım 2010.

56 A.g.e.

57 Sedat Laçiner, “Oyun İçinde Oyun”, *USAK Stratejik Gündem*, 2 Aralık 2010.

3. Wikileaks Belgelerinde Türkiye ve Yakın Çevresi

Wikileaks belgeleri, Avrasya (Rusya ve Güney Kafkasya) ve Ortadoğu coğrafyalarındaki ülkeler ve birbirleriyle ilişkileri bakımından bazı önemli iddialar barındırmaktadır.

Türkiye'nin yakın çevresinde bulunan veya doğrudan Türkiye'ye komşu olan bu ülkelerle ilgili iddiaların, bölgenin huzur ve istikrarını bozma potansiyeli taşıdığı söylenebilir. Gerçekten de iddialar ya doğrudan ya da dolaylı olarak Türkiye'nin bu ülkelerle olan ilişkilerini hedef almaktadır. Donmuş çatışma bölgelerinin ve Rus hegemonyasının hâkim olduğu Güney Kafkasya ülkeleri (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan) ve son zamanlarda halk devrimleri ile çalkalanan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri hakkında Wikileaks belgelerinde ortaya atılan iddialar bu bakımdan önem taşımaktadır.

Bazı çevreler, eski Sovyet coğrafyası üzerinde Türkiye ve Rusya'nın bir güç mücadelesi içinde olduğunu savunmaktadır. Benzer bir şekilde, Türkiye ve İran arasında da bölgesel güç olma çabaları nedeniyle bir çekişme olduğunu ileri sürenler vardır. Diğer yandan Türkiye, İslam ve demokrasiyi yan yana getirebilen modern ve seküler bir devlet yapılanmasına sahiptir. Türkiye'nin, Müslüman toplumların ayaklandığı son dönemde model ülke olarak kabul edilip edilmeyeceği üzerine tartışmalar artmıştır. Türkiye açısından olumlu ya da olumsuz tüm bu faktörleri ve olası etkilerini Wikileaks belgelerini değerlendirirken akılda tutmakta fayda vardır. Zira Wikileaks iddiaları Kafkasya ve Ortadoğu'daki güç mücadelesini tetikleyebilecek ve Türkiye'nin Ortadoğu'daki faaliyetlerini sınırlandırabilecek unsurlar barındırmaktadır. Bu durum bir kez daha belgelerin seçilip yayınlandığı ya da yayınlandıktan sonra seçildiği kanısını kuvvetlendirmektedir.

3.1 Rusya ve Güney Kafkasya

Kuşkusuz Türkiye’yi çevreleyen bölgeler arasında Rusya’nın etkisinin sürdüğü Kafkasya coğrafyası önemli bir yer tutmaktadır. Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan’ın bulunduğu Güney Kafkasya bölgesi ile Türkiye ilişkileri ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Bilindiği üzere Azerbaycan’la “kardeş ülke” olan Türkiye, bazı tarihsel ve kültürel bağları paylaşmaktadır. Diğer yandan Ermenistan ile 1915 olayları, sözde Ermeni soykırımı ve Ermeni diasporasının etkisi dolayısıyla gergin ilişkiler sürdürmektedir. Tüm bunlara Türk-Ermeni protokolünün imzalanmasıyla Türk-Azeri ilişkilerindeki gerginleşme de eklenmiştir.

***Wikileaks belgeleri,
Rusya ve Güney
Kafkasya ülkeleri
ile ilgili iddialar
barındırmaktadır.
İddiaların merkezinde
yer alan devletlerin
rasyonel ve uzun vadeli
çıkarlara dayalı bir dış
politika izlememeleri
durumunda
Wikileaks belgelerinin
bölgedeki çatışmaları
alevlendirme
potansiyeli taşıdığı ileri
sürülebilir.***

Rusya’nın, “arka bahçesi” konumunda olan Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan üzerinde süregelen etkisi yadsınamaz. Özellikle Ermenistan’ın Rusya ile hem ekonomik hem de askeri bağlamda bağımlılık derecesine varan sıkı ilişkileri vardır. Rusya ve Gürcistan arasında Rusya’nın 2008’de Gürcistan topraklarına girmesiyle yeniden alevlenen ilişkiler bölgedeki huzuru ve istikrarı bozacak niteliktedir. Kuşkusuz bu bölgedeki “donmuş çatışmaların” patlak vermesi Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir. İddiaların merkezinde yer alan devletlerin rasyonel ve uzun vadeli çıkarlara dayalı bir dış politika izlememeleri durumunda Wikileaks belgelerinin bölgedeki çatışmaları alevlendirme potansiyeli taşıdığı ileri sürülebilir. Ayrıca bu coğrafya üzerinde Rusya ile Türkiye arasında bölgesel mücadele alanı yaratmak Türkiye’yi zor durumda bırakacaktır. Gerçekten de Wikileaks belgelerinde hassas konularla ilgili iddiaların yer alması, belgelerin bölgedeki karışıklıkları alevlendirmek amacıyla seçildiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Söz konusu belgelerde öncelikle dikkat çeken Rus liderler hakkında söylenen ifadelerdir. Her ne kadar doğrudan Türkiye ile bağlantısı olmasa da Rus liderlere verilen isimler, Rusya’nın uluslararası alandaki imajını göstermesi bakımından önemlidir. 19 Kasım 2008 tarihli bir belgede Rusya Başbakanı Putin’in güçlü karakteri üzerine vurgu yapılırken, Rusya Devlet Başkanı Medvedev’in onun gölgesinde kalan etkisiz biri olduğunu düşünen bazı gruplar olduğu ileri sürülmektedir. Putin ve Medvedev arasındaki uyuma da geniş yer verilirken, Medvedev hakkında, “solgun ve kararsız” ifadesi kullanılmakta, onun “Batman’in (Putin) yanındaki Robin’e” benzediği söylenmektedir.⁵⁸

58 Bu belge 19.11.2008 tarihinde oluşturulmuş, 01.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08MOSCOW3343 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/11/08MOSCOW3343.html>) (Erişim Tarihi: 05.12.2010).

**8 Şubat 2010 tarihli
belgede Rus mafyasının
Avrupa'daki
faaliyetlerini
soruşturan İspanyol
savcı Grinda Gonzalez,
Moskova'nın suçüstü
yakalanmamak için
silah kaçakçılığı gibi
kirlili işlerini organize
suç örgütlerine
yaptırdığını ileri
sürmektedir. İspanyol
savcı, buna örnek
olarak Moskova'nın
Türkiye'deki Kürt
gruplara Rus
mafyası aracılığıyla
silah satmasını
örnek göstermekte
ve Rusya'nın
bunu Türkiye'yi
istikrarsızlaştırmak
için yaptığını iddia
etmektedir.**

Belgelerde Rusya ve Azerbaycan ilişkilerini zora sokabilecek bazı ifadeler de yer verilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Burns'ün, 25 Şubat 2010 tarihli mektubunda, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile yaptığı bir konuşmaya atıfta bulunularak, Aliyev'in, Medvedev'i "çağdaş ve aydınların yeni nesil temsilcisi" olarak gördüğü, ancak kontrol edemediği kişiler tarafından (Putin) kuşatıldığı dile getirilmektedir. Belgelere göre Aliyev, üst düzey birçok Rus yetkilinin Medvedev'i otorite olarak görmediğini, Putin ve Medvedev'in ekiplerinin ciddi bir çekişme içerisinde bulunduğunu ve iki lider arasında çatışmanın kaçınılmaz olduğunu söylemiştir.⁵⁹

ABD'nin Madrid Büyükelçiliği'nden Washington'a geçilen 8 Şubat 2010 tarihli belgede ise Türkiye'nin en hassas konularından biri olan terörle ilgili iddialar yer almaktadır. Uluslararası medyada bu belge çok konuşulmuş, Rusya'nın PKK'ya silah sattığı iddiasının, Türkiye ve Rusya ilişkilerini derinden sarsacağı söylenmiştir. Belgede Rus mafyasının Avrupa'daki faaliyetlerini soruşturan İspanyol savcı Grinda Gonzalez, Rusya'nın bir mafya devleti olduğunu ve Rus hükümetinin organize suç örgütleriyle yakın bağlar geliştirdiğini iddia etmektedir. Belgede Gonzalez, Moskova'nın suçüstü yakalanmamak için silah kaçakçılığı gibi kirlili işlerini organize suç örgütlerine yaptırdığını ileri sürmektedir. İspanyol savcı, buna örnek olarak Moskova'nın Türkiye'deki Kürt gruplara Rus mafyası aracılığıyla silah satmasını örnek göstermekte ve Rusya'nın bunu Türkiye'yi istikrarsızlaştırmak için yaptığını iddia etmektedir. Belgede, PKK'ya silah satışını Türkiye'nin istikrarını bozmak amacıyla halen İspanya'da tutuklu olan Rus mafya lideri Zahkar Kalashov'un gerçekleştirdiği ileri sürülmektedir.⁶⁰ Devletlerin bazı amaçlar doğrultusundaki diğer ülkelerde faaliyet gösteren terör örgütlerini kullanmaya çalıştıkları bilinen bir gerçektir. Ancak Türkiye'nin hassas olduğu terör konusunda Rusya'nın PKK'ya silah sattığı iddiasıyla karşı karşıya gelmesi söz konusu ülkeler adına rahatsız edici bir durumdur.

Wikileaks belgelerinde ABD ve Rusya'yı karşı karşıya getirebilecek bazı iddialar da ortaya çıkmıştır. 22 Ocak 2010 tarihli belgede, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana NATO'nun Rusya'ya karşı hazırladığı ilk gizli savaş planları ortaya çıkarılmıştır. Belgelerde; ABD, İngiltere, Almanya ve Polonyalı birliklerin

59 Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 27.01.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10BAKU134 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10BAKU134.html>) (Erişim Tarihi: 30.01.2011).

60 Bu belge 08.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 07.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10MADRID154 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10MADRID154.html>) (Erişim Tarihi: 08.12.2010).

**22 Ocak 2010
tarihli belgede,
Soğuk Savaş'ın sona
ermesinden bu yana
NATO'nun Rusya'ya
karşı hazırladığı ilk
gizli savaş planları
ortaya çıkarılmıştır.
Belgelerde; ABD,
İngiltere, Almanya ve
Polonyalı birliklerin
oluşturduğu dokuz
NATO bölüğünün,
Polonya'nın ve üç
Baltık ülkesinin
(Estonya, Letonya
ve Litvanya) tehdit
altında kalması
halinde savaşa hazır
hale getirilmek
için ayrıldığı
belirtilmektedir.**

oluşturduğu dokuz NATO bölüğünün, Polonya'nın ve üç Baltık ülkesinin (Estonya, Letonya ve Litvanya) tehdit altında kalması halinde savaşa hazır hale getirilmek için ayrıldığı belirtilmektedir.⁶¹

Wikileaks belgelerinde yer alan bir diğer iddia ABD, Fransa ve Rusya eksenlidir. 12 Şubat 2010 tarihli belgede ABD Savunma Bakanı Robert Gates ve Fransız Savunma Bakanı Herve Morin arasında geçen görüşmeye yer verilmektedir. Belgede, ABD'nin, Fransa'yı Rusya'ya Mistral tipi uçak gemilerini (helikopter taşıyan) satmaması konusunda ikna etmeye çalıştığı belirtilmektedir. Gates'in, Rusya'nın bunu ABD'nin Orta Asya ve Doğu Avrupa'daki partnerlerine karşı saldırı amacıyla kullanabileceğini söylediği ve Fransa'yı uyardığı iddia edilmektedir. Morin ise kritik zamanlarda Rusya'nın ortaklığını kazanmak amacıyla bu satışın yapıldığını belirttiği iddia edilmektedir. Ayrıca aynı belgede Gates, Rusya'nın İran'ın büyük bir tehdit olduğu konusunda ABD ile hemfikir olduğundan ve bazı konularda Rusya ile ortak hareket etmenin potansiyel olarak mümkün olduğundan bahsetmektedir.⁶²

Aynı belgede Rusya'nın İran'a yönelik yaptırımlar konusunda ABD'ye destek vermesine rağmen Amerikan yönetiminin Rus yönetimine yönelik güvensizliğinin devam ettiğine dair iddialar yer almaktadır. Belgeye göre, ABD Savunma Bakanı Robert Gates, Fransız karşıtı Morin ile yaptığı görüşmede, Rusya'nın İran konusundaki tavrını değiştirerek İran'a karşı yaptırımları desteklemeye meyilli olmasından memnuniyet duyduğunu belirtmiştir. Ancak, tüm bunlara rağmen Rusya'nın izlediği politikanın gidişatından duyduğu rahatsızlığı da ifade etme gereği duymuştur.⁶³

Wikileaks belgeleri, İran, Türkiye ve Rusya üçgeninde de gündemi uzun süre meşgul eden iddialar ortaya çıkarmıştır. Amerikan basınında yer alan haberlere göre, ABD'nin Ankara Büyükelçisi James Jeffrey, 17 Kasım 2009'da Washington'a gönderdiği kriptoda, bir İran heyetinin Türk Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile görüştüğünü ve yakıt ile uranyum takası konusunda görüş alışverişinde bulunduklarını belirtmiştir. Diplomatik mesajda İran heyetinin

61 Bu belge 22.01.2010 tarihinde oluşturulmuş, 06.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10USNATO35 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/01/10USNATO35.html>) (Erişim Tarihi: 07.12.2010).

62 Bu belge 12.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 23.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10PARIS170 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10PARIS170.html>) (Erişim Tarihi: 24.12.2010).

63 Bu belge, 12.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 23.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10PARIS170 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10PARIS170.html>) (Erişim Tarihi: 28.12.2010).

Türkiye’ye itimat ettiğini ve Tahran’ın Rusya ve İngiltere’den çok ABD’ye güvendiği ifade edilmiştir. Ayrıca İran heyetinin Rusya ve İngiltere yerine ABD’den yakıt almayı tercih ettiğini aktardığı kaydedilmektedir.⁶⁴

Wikileaks belgeleri arasında en çok ilgi uyandıran belgelerden birisi de füze savunma sistemi ile ilgili olandır. 17 Eylül 2009 tarihli Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından büyükelçilere gönderilen belgede, Başkan’ın Avrupa’ya kurulacak füze savunma sistemiyle ilgili kararının ayrıntılarına yer verdiği görülmektedir. Gizli yazışmada, ABD Başkanı Barack Obama’nın George W. Bush döneminde geliştirilen füze savunma sistemi politikasında yaptığı değişikliklerin bilinmeyen yanlarını ortaya koyduğu iddia edilmiştir. Bu belgelere göre, Obama yönetimi, sistemi Rusya’nın kaygıları nedeniyle değil tamamen İran’ın askeri gücünün artması ve bunun yarattığı tehdidin büyümesi üzerine doğrudan İran’a karşı bir savunma olarak kurmayı hedeflemektedir. Belgede, “Başkan, Savunma Bakanı Gates ve Genelkurmay Başkanlığı’nın, İran’dan Avrupa’da konuşlu güçlerimize, ailelerine ve müttefiklerimize yönelebilecek tehditlere karşı iyileştirilmiş bir füze savunma sistemi kurulması yönündeki ortak tavsiyesini kabul etmiş bulunuyor” denilmektedir.⁶⁵

Bilindiği üzere, Obama yönetiminin önerdiği füze savunma sistemi, 2010 yılında NATO’nun en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmişti. Sistemin sensörlerinin kurulacağı ülkeler arasında Türkiye’nin de adı geçmekteydi. Ancak Türkiye, NATO belgelerinde tehdit olarak İran’ın adının yer almasına karşı çıkmıştı. Bu nedenle Aralık ayındaki NATO zirvesinde kabul edilen stratejik konsept belgesinde İran’ın adı yer almamıştır. Wikileaks’in yayımladığı söz konusu belgede ise ABD’nin onaylanan projeyi tamamen İran’a yönelik hazırladığı görülmektedir.

17 Eylül 2009 tarihli bir belgede ise Türkiye açısından bazı kritik ifadeler yer vermektedir. Belgede, “İran’ın hâlihazırda elinde, Ortadoğu’daki komşularını, Türkiye’yi ve Kafkasları tehdit edebilecek nitelikte yüzlerce balistik füze bulunuyor ve Avrupa’nın daha da içlerine ulaşabilecek balistik füzeleri faal olarak geliştiriyor ve test ediyor” denilmektedir.⁶⁶

17 Eylül 2009 tarihli belgede “İran’ın hâlihazırda elinde, Ortadoğu’daki komşularını, Türkiye’yi ve Kafkasları tehdit edebilecek nitelikte yüzlerce balistik füze bulunuyor ve Avrupa’nın daha da içlerine ulaşabilecek balistik füzeleri faal olarak geliştiriyor ve test ediyor” denilmektedir.

⁶⁴ Bu belge 17.11.2009 tarihinde oluşturulmuş, 30.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09ANKARA1654 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/11/09ANKARA1654.html>) (Erişim Tarihi: 01.01.2011).

⁶⁵ Bu belge 17.09.2009 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09STATE96550 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/09/09STATE96550.html>) (Erişim Tarihi: 28.11.2010).

⁶⁶ Bu belge 17.09.2009 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09STATE96550 Referans No’lu Belge,

22 Şubat 2010 tarihli belgede, Fransız Dışişleri Bakanlığı görevlisi Roland Galharague'ın, Fransa'nın, Dağlık Karabağ görüşmelerini "çıkılmaz sokak" olarak değerlendirdiği ve Minsk Grubu üyesi olmasına rağmen "ülkedeki 500 bin Ermeni oyu yüzünden Erivan yönetimine baskı yapma durumunda olmadığını" ABD yönetimine aktardığı bildirilmektedir.

Wikileaks tarafından sızdırılan ABD Dışişleri Bakanlığı yazışmalarından 22 Şubat 2010 tarihli belgede, Fransız Dışişleri Bakanlığı görevlisi Roland Galharague'ın, Fransa'nın, Dağlık Karabağ görüşmelerini "çıkılmaz sokak" olarak değerlendirdiği ve Minsk Grubu üyesi olmasına rağmen "ülkedeki 500 bin Ermeni oyu yüzünden Erivan yönetimine baskı yapma durumunda olmadığını" ABD yönetimine aktardığı bildirilmektedir. İran'daki istikrarsızlığın Kafkasya bölgesini olumsuz yönde etkileyeceği görüşünü dile getiren Galharague'ın, İran'a yönelik yaptırımların, bu ülkeyle önemli ticaret ve enerji konusunda ilişkilere sahip Ermenistan, Azerbaycan ve Türkmenistan'ı olumsuz etkileyeceği yönünde görüş belirttiği de ifade edilmektedir.⁶⁷

ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Burns ile Aliyev arasındaki görüşmenin geçtiği 25 Şubat 2010 tarihli belgede, Burns, Türk-Ermeni protokollerinde yaşanacak ilerlemenin Sarkisyan'ın hareket alanını genişleteceğini belirtmektedir. Burns ayrıca Türk-Ermeni protokollerinin başarısızlığa uğramasının, Dağlık Karabağ süreci için de olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmektedir. Metinde Dağlık Karabağ sorununun en az altı hafta içinde sonuçlanması gerektiğini söyleyen Aliyev ise Ermenistan protokollerinin onaylanmasının 24 Nisan'dan sonraya ertelenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Aliyev ayrıca Dağlık Karabağ konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmeksizin Türkiye ve Ermenistan arasındaki protokollerin onaylanması durumunda çok olumsuz sonuçların ortaya çıkacağını söylemektedir. Söz konusu belgede Aliyev, kapsayıcı bölgesel güvenlik konusunda bir ilerleme olmayacağını, Türk-Azeri ilişkilerinin yara alacağını, Türkiye ve Ermenistan arasında gerçek bir ortaklığın kurulamayacağını, Orta Asya'nın izole edileceğini, enerji projelerinin zarar göreceğini ve Gürcistan'ın hem transit ülke olması dolayısıyla kazandığı kazancı kaybedeceğini hem de Rusya ve Ermenistan arasında tek kara yolu olma özelliğini yitireceğini vurgulamaktadır.⁶⁸

Wikileaks iddiaları Azerbaycan tarafından yalanlanmıştır. Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Dış İlişkiler Şube Müdürü Novruz Memmedov, Wikileaks'ın yayımladığı gizli belgelerin gerçeği yansıtmadığını, Aliyev ve Burns'un, sadece Ermenistan-Azerbaycan, Yukarı Karabağ sorunlarının çözümü konularıyla Azerbaycan-ABD ilişkilerinin geliştirilmesini ele aldıklarını belirtmiştir.⁶⁹

(<http://213.251.145.96/cable/2009/09/09STATE96550.html>) (Erişim Tarihi: 28.11.2010).

⁶⁷ Bu belge 22.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 06.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 10PARIS207 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10PARIS207.html>) (Erişim Tarihi: 08.12.2010).

⁶⁸ Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 27.01.2011 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 10BAKU134 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10BAKU134.html>) (Erişim Tarihi: 30.01.2011).

⁶⁹ "Azerbaycan'dan Wikileaks Belgelerine Açıklama", *Milliyet*, 29 Kasım 2010.

Dönemin Rusya Büyükelçisi, ABD Dışışleri Bakanlığı yetkilisi William Burns ve Türk Dışışleri Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu arasında yapılan görüşme ile ilgili belge, Ermeni basınında ilgi uyandırmıştır. 25 Şubat 2010 tarihli belgede Sinirlioğlu'nun Ermenistan protokolü ile Minsk Sürecinin eşzamanlı yürütülmesi konusunda ısrarcı davrandığı belirtilmektedir. Bu belgeye göre Sinirlioğlu, Türk hükümetinin protokolleri uygulamaya yönelik çabaları dolayısıyla riske girmek yerine öncelikle protokollere karşı gelebilecek olası güçlü tepkinin üstesinden gelecek şekilde hazırlıklı olması gerektiğini savunmaktadır. Kongre'den geçecek bir soykırım tasarısının, hükümetinin iç politika hesaplarını karıştıracığı konusunda uyarıda bulunan Türk Dışışleri Müsteşarı, Azerbaycan Başkanı Aliyev için kabul edilebilir bir durum yaratılırsa Türkiye'nin de protokol sürecini ilerletilebileceğini ileri sürmüştür.⁷⁰

7 Ağustos 2008 tarihli Wikileaks belgeleri, 2008 Gürcistan Savaşı ile ilgili de önemli iddialar içermektedir. Belgelerde Ağustos 2008'deki Gürcistan Savaşı'nda Gürcistan'dan tek taraflı bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya ve Abhazya'daki ayrılıkçıları Rusya'nın silahlandığını iddia edilmektedir. Büyükelçi John Tefft'in kaleme aldığı yazışmada, 6-7 Ağustos 2008 tarihlerinde gittikçe şiddetlenmeye başlayan Gürcistan Savaşı'nda "Rusların Güney Osetyalıları mı desteklediğinin yoksa durumu kontrol etmede aktif bir rol mü aldıklarının belirsiz olduğu" değerlendirilmiştir.⁷¹

Amerikalı diplomatların telgraflarında, ABD'nin o dönemdeki başkanı George W. Bush yönetiminin, Gürcistan Cumhurbaşkanı Mihail Saakaşvili'yi, Güney Osetya ve Abhazya'ya karşı askeri operasyon düzenlememesi konusunda uyardığı belirtilmektedir. Dönemin ABD'nin Rusya Büyükelçisi William Burns, merkeze gönderdiği bir telgrafta, ABD Dışışleri Bakan Yardımcısı Matt Bryza'nın Tiflis'e, "Eğer Gürcistan güç kullanırsa veya bir çatışma hatasına düşerse, Saakaşvili kendini yalnız bulur" mesajını verdiğine dikkat çekilmektedir.⁷²

⁷⁰ Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10ANKARA302 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10ANKARA302.html>) (Erişim Tarihi: 07.12.2010).

⁷¹ Bu belgeler 07.08.2008 tarihinde oluşturulmuş, 18.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08TBILISI1336 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/08/08TBILISI1336.html>) (Erişim Tarihi: 20.02.2011).

Wikileaks, 08TBILISI1337 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/08/08TBILISI1337.html>) (Erişim Tarihi: 20.02.2011).

⁷² "Wikileaks Cables Claim Russia Armed Georgian Separatists", *The Guardian*, 1 Aralık 2010.

Wikileaks iddialarına göre Türkiye, 2008’de Gürcistan’ın Güney Osetya bölgesinde Rusya ile Gürcistan arasında çıkan savaş sırasında savaşa girmenin eşiğinden dönmüştür. 14 Ağustos 2008 tarihli belgede Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın başkanlığındaki Türk milletvekilleri heyetinin Moskova’ya giderek Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev ile görüştüğü kaydedilmektedir.

Wikileaks iddialarına göre Türkiye, 2008’de Gürcistan’ın Güney Osetya bölgesinde Rusya ile Gürcistan arasında çıkan savaş sırasında savaşa girmenin eşiğinden dönmüştür. 14 Ağustos 2008 tarihli belgede Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın başkanlığındaki Türk milletvekilleri heyetinin Moskova’ya giderek Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev ile görüştüğü kaydedilmektedir. Rusya’nın Türk yetkililerini etkileyici bir şekilde karşıladığı ve Erdoğan’ın kısa süreli gelişi için Moskova havaalanına giden yolu kapattırdıkları ile sürülmektedir.⁷³ Belgede, Türk heyetinin Medvedev’e “Rusya’nın askeri operasyonlarının Türkiye’nin 100 kilometre yakınına ulaşması halinde Türkiye’nin NATO’ya üye bir ülke olarak çatışma bölgesine asker gönderme ve NATO’ya komşu ülkeleri koruma hakkının mevcut olduğunu” anlattığı belirtilmektedir. Belgeye göre “Türkiye’nin askeri operasyonun Acar Özerk Cumhuriyeti’ne yayılması durumunda da harekâta başlayacağı” ifadeleri yer almaktadır. Wikileaks belgelerinde Rusya-Gürcistan savaşı sırasında Başbakan Erdoğan’ın Medvedev’e “1921 Kars Anlaşması’ndan doğan hakkı kullanıp asker göndeririz” dediği iddia edilmektedir.⁷⁴ Yayınlanan yazışmalarda 3 Mart 2009’da Gürcistan İçişleri Bakanı Vano Merabishvili’nin, Gürcü gazetecilere, Rusya-Gürcistan savaşı sırasında hükümetin ülke güvenliğini sağlayamaması durumunda Türk ordusunun Acaristan’a gireceğini söylediği belirtilmiştir.⁷⁵

Yukarıda sıralanan Wikileaks belgelerinde yer alan iddiaların ortak özelliği, Türkiye’yi çevreleyen ve yüksek stratejik öneme sahip olan Kafkaslar ve Rusya özelinde anlaşmazlıklara ya da çatışmaya sebep olabilecek iddialar olmalarıdır. Wikileaks belgelerinde yer alan iddialar, ya doğrudan Türkiye-Rusya, Türkiye-Azerbaycan, Türkiye-Ermenistan ve Türkiye-Gürcistan gibi ikili ilişkiler temelinde ya da uluslararası ve bölgesel temelde istikrarsızlığa yol açabilecek potansiyele sahiptir. Belgeler, sadece Rusya ekseninde değil, Kafkaslar ve Orta Asya bağlamında önemli çıkarları olan İran ve bölge ülkeleri arasında da ilişkileri gerginleştirme potansiyeline sahip iddiaları içinde barındırmaktadır.

Yayınlanan belgelerdeki iddiaların, genellikle Türkiye’nin komşularıyla ilişkilerini gerginleştirmeye yönelik çok sayıda belgede yer alması, belgelerin seçilerek mi yayınlandığı sorusunu bir kez

73 Bu belge 14.08.2010 tarihinde oluşturulmuş, 18.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08ANKARA1472 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/08/08ANKARA1472.html>) (Erişim Tarihi: 18.02.2011).

74 “Wikileaks: Turkey Was Ready to Launch Military Operations against Russia in August 2008”, *News.am*, 7 Aralık 2010.

75 Wikileaks: Война с Грузией, 29 Kasım 2010. (http://rusrep.ru/article/2010/11/29/wikileaks_docs_02/) (Erişim Tarihi: 07.04.2011).

daha akla getirmektedir. Gerçekten de belgelerin içerikleri incelendiğinde, içerdikleri iddiaların Türkiye'nin ikili ilişkilerinin seyrinde değişiklik yapma gayesiyle ortaya atıldıkları düşüncesi doğmaktadır. Bu iddialar ciddi bir analiz ve sağduyu gerektirmektedir. Bu bağlamda söz konusu iddiaların hedefi olan ülkeler kadar, bu ülkelerle aynı coğrafyayı paylaşan ülkelerin de konuya temkinli yaklaşması ve olası çatışma durumlarından ya da diplomatik krizlerden kaçınması gerekmektedir.

Bölge istikrarını ve huzurunu bozmaya yönelik bazı iddialar taşıyan Wikileaks belgelerini bir arada ele alarak değerlendirmede bulunmak önemlidir. Böylece ülkeler arasındaki ilişkileri zedelemeye yönelik her türlü hamleye karşı devletlerin temkinli ve sağduyulu davranmasının gerekliliği daha iyi anlaşılabilir. Türkiye de ancak akılcı politikalar izleyerek kendisini çevreleyen bölgeler üzerinde yoğunlaşan iddialar karşısında doğru adımlar atabilir. Türkiye, söylenti veya iddiaların etkisiyle dış politika yapılandırmasına gitmeyerek ve belgelerde yer alan söylentilere ihtiyatla yaklaşarak olası sorunların üstesinden gelebilir.

3.2 Ortadoğu

Wikileaks belgeleri, Türkiye'nin tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlara sahip olduğu Ortadoğu coğrafyası ile ilgili bazı iddiaları da içinde barındırmaktadır. Ortadoğu'da yer alan ülkeler ve liderler ile ilgili ortaya atılan bu iddiaların, hem bölgesel hem de küresel ölçekte yankı uyandıracağı yönünde bazı öngörülerde bulunulmuştur. Hatta Ortadoğu'daki halk hareketlerinin, Wikileaks belgelerinde ortaya atıldığı üzere, ABD gibi büyük devletlerin arzusu doğrultusunda meydana geldiği ileri sürülmüştür. Bu bölümde Ortadoğu'ya yönelik bu iddia ve söylemlere yer verilecek ve hâlihazırda halk hareketleri nedeniyle çalkantılı günler geçiren bu coğrafya üzerinde Wikileaks belgelerinde yer alan iddiaların çatışma ve huzursuzluğu tetikleyici bir rol oynama potansiyeli üzerinde durulacaktır. Bu bölümde ayrıca İsrail ve Arap ülkeleri ve İsrail-İran ilişkileri bağlamında belgelerde yer alan iddialar da ele alınacaktır. Ortadoğu özelinde yoğunlaşan Wikileaks iddiaları kuşkusuz bölgede aktif bir dış politika izleyen Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.

3.1.2 Arap Ülkeleri ile İlgili Belgeler

9 Kasım 2007 tarihli bir belgede silah kaçakçılığı yüzünden İsrail ve Mısır arasında yaşanan gerginlik döneminde, Ömer Süleyman'ın, Sina Yarımadası'nı silah kaçakçılarından temizleme sözü verdiği iddia edilmektedir.

9 Kasım 2007 tarihli bir belgede, İsrail İç Güvenlik Servisi Başkanı Yuval Diskin'in, "Mübarek yaşlandıkça Mısır'daki merkez hükümetin daha da zayıfladığını ve bunun Sina Yarımadası gibi çevre bölgelerin kontrolünü zorlaştırdığını" söylediği iletilmektedir. İsrail'in, Filistinli militanlara gönderilen silahların önüne geçemediği için Mısır'ı eleştirdiği ve silah kaçakçılığı yüzünden İsrail ve Mısır arasında yaşanan gerginlik döneminde, Ömer Süleyman'ın, Sina Yarımadası'nı silah kaçakçılarından temizleme sözü verdiği iddia edilmektedir. Belgelerin içerdiği bilgilere göre, Diskin, Süleyman'ın bu davranışının nedenini, "Dış istihbarat bağlantısının tek merkezi olarak kalabilmek" olarak nitelenmiştir. İddialar, Süleyman'ın çabalarının sonuç verdiği ve 2008'de İsrail tarafından Mübarek'in yerine geçecek kişi olarak görülmeye başlandığı yönündedir.⁷⁶

Wikileaks belgeleri arasında Ortadoğu ülkelerinin sadece Batı ile değil, kendi aralarında da çekişme içinde olduklarını iddia eden belgeler yer almaktadır.

Wikileaks belgelerinde Mısır Savunma Bakanı Mareşal Hüseyin el Tantavi ile ilgili de bazı ifadeler rastlanmaktadır. Onun "yaşlı ve değişime dirençli" biri olduğu belirtilmektedir. Özellikle ABD'nin Kahire Büyükelçisi Francis Ricciardone'nin Mısırlı yetkililerle ilgili eleştirilerini Tantavi üzerinde yoğunlaştırdığı kaydedilmektedir. Büyükelçinin yazılarında, Tantavi'nin "son 30 yıldır, avanesinin dar çıkarlarına hizmet eden Camp David sonrası askeri paradigmaya saplanıp kaldığı" belirtilmektedir. Wikileaks belgelerinde Büyükelçi'nin "*Kendisi ve (Cumhurbaşkanı Hüsnü) Mübarek, rejimin istikrarı ve vakitleri dolana kadar statükoyu korumaya yoğunlaşmış durumdadır. Yani, farklı bir şey yapacak ne enerjileri ve niyetleri ne de böyle bir dünya görüşleri var*" dediği kaydedilmektedir. Büyükelçi ayrıca Tantavi'nin kabinedeki etkisini, merkezi hükümetin gücünü azalttığını düşündüğü için ekonomik ve siyasi reformlara karşı koymada kullandığını not etmektedir. Büyükelçinin notlarında, "Tantavi'nin had safhada millî güvenlik kaygısı taşıdığı ve Mısır toplumunda siyasi ve dini ayrılıkları kışkırtacağını düşündüğü siyasi inisiyatiflere karşı çıktığı" görüşü dile getirilmektedir.⁷⁷

Wikileaks belgeleri arasında Ortadoğu ülkelerinin sadece Batı ile değil, kendi aralarında da çekişme içinde olduklarını iddia eden belgeler yer almaktadır. Ortadoğu ülkeleri arasında huzursuzluk

⁷⁶ Bu belge 09.11.2007 tarihinde oluşturulmuş, 09.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 07TELAVIV3258 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2007/11/07TELAVIV3258.html>) (Erişim Tarihi: 10.02.2011).

⁷⁷ Bu belge 16.03.2008 tarihinde oluşturulmuş, 03.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08CAIRO524 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/03/08CAIRO524.html>) (Erişim Tarihi: 03.02.2011).

***Temmuz 2008’de
Mübarek’in ABD’li
muhataplarına Irak’ta
“adil bir diktatöre”
gereksinim olduğunu
söylediği kayıtlara
geçmiştir.***

yaratmaya neden olan veya var olan huzursuzluğu görünür kilmaya aracı olan bu belgelerin kasıtlı bir şekilde oraya atıldığını ileri sürenler olmuştur. Ortadoğu ülkeleri arasındaki çekişmeden fayda sağlayabilecek ülke yada grupların bulunduğu yönündeki argümanlar da bunu desteklemektedir.

Wikileaks sitesinde yayımlanan belgelerden birinde Mısır’ın devrilen lideri Hüsnü Mübarek’in ifadelerine yer verilmektedir. Aralık 2008’de Mısır’daki Başkanlık sarayında ABD Kongre üyeleri ile bir araya gelen Mübarek’in, ABD’nin bölgedeki dostlarını dinlemeye ihtiyacı olduğunu söylediği ileri sürülmüştür. Ayrıca belgelere göre Mübarek, “George Bush’un kendi sözünü dinlediğini, ancak oğlunun ise sözlerine kulak asmadığını” belirtmektedir. 14 Ocak 2009 tarihli bir belgeye göre, Mübarek ABD’li muhataplarına ABD’nin Irak’ı işgalinin bir hata olduğunu ancak kimsenin sözünü dinlemediğini ifade etmektedir. Aynı belgede, Mübarek İran’ın bölgedeki boşluğu doldurmak için ABD’nin çekilmesini beklediğini söylediği iddia edilmektedir. Ayrıca İran’ın, Hamas, Hizbullah ve Müslüman Kardeşler gibi birçok radikal örgütü maddi açıdan desteklediğini ileri sürmektedir. Bunlara ek olarak, Temmuz 2008’de Mübarek’in ABD’li muhataplarına Irak’ta “adil bir diktatöre” gereksinim olduğunu söylediği kayıtlara geçmiştir.⁷⁸

***13 Ağustos 2008
tarihli belgede
Bahreyn Kralı’nın,
Bahreyn’deki muhalif
grupların Lübnan’da
Hizbullah’tan eğitim
aldığı yönünde ABD’yi
uyardığı iddiası
yer almaktadır.
Kral’ın aynı
zamanda, Suriye’nin
Bahreynlilere sahte
pasaportlar tedarik
ederek bu suça dâhil
olduklarını ABD’ye
iletmediği belirtilmektedir.***

13 Ağustos 2008 tarihli belgede Bahreyn Kralı Hamid bin İsa el Kalife ile ilgili iddialar ortaya atılmıştır. Belgelerde, el Kalife’nin, Bahreyn’deki muhalif grupların Lübnan’da Hizbullah’tan eğitim aldığı yönünde ABD’yi uyardığı iddiası yer almaktadır. Kral’ın aynı zamanda, Suriye’nin Bahreynlilere sahte pasaportlar tedarik ederek bu suça dâhil olduklarını ABD’ye ilettiği belirtilmektedir.⁷⁹

17 Şubat 2008’de kayıtlara düşülmüş bir başka belge ise Bahreyn-İran ilişkilerine yöneliktir. Manama’daki ABD Büyükelçiliği’nden gönderilen belge, Bahreynlilerin, İranlı bir yetkilinin Bahreyn’i İran’ın on dördüncü şehri olarak göstermesinden ne kadar rahatsız olduğunu ortaya koymuştur. Belgelerde Bahreyn hükümetinin Bahreynli Şiilerden oluşan radikal gruplara karşı olan mücadelesinde İran’ın bölgedeki etkisini kullanarak faaliyet yürüttüğü ifade edilmiştir. Belgede asıl dikkat çeken, diğer Arap ülkelerinin İran’ın bu tutumuna karşı Bahreyn hükümetini desteklediklerini iletmeleri olmuştur.⁸⁰

78 “WikiLeaks: Hosni Mubarak Told US Not to Topple Saddam Hussein”, *Telegraph*, 9 Şubat 2011.

79 Bu belge 13.08.2008 tarihinde oluşturulmuş, 18.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08MANAMA541 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2008/08/08MANAMA541.html>) (Erişim Tarihi: 19.02.2011).

80 Bu belge 17.02.2009 tarihinde oluşturulmuş, 18.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

13 Kasım 2009 tarihli bir belgede İran'ın Şii ve Kürt bağlantılarını kullanarak Irak seçimlerinde hâkim güç olduğu ve kendine yakın grupları başa getirmeye çalıştığı iddia edilmektedir.

Wikileaks belgeleri, Guantanamo'daki esirler ile ilgili Ortadoğu ülkeleri liderlerinin sert tutumlarına ilişkin bazı belgeler yayımlamıştır. 22 Mart 2009 tarihli belgeye göre, Suudi Kralı ve Kuveyt-liler, "Guantanamo'daki esirlerin hepsinin ortadan kaldırılmasını" önermiştir. Belgelerde Suudi Kralı Abdullah'ın, Guantanamo'daki Müslüman esirlere çip takılmasını önerdiği, hatta serbest bırakıldıktan sonra infaz edilebileceklerini ima ettiği iddiaları yer almaktadır.⁸¹

Wikileaks belgelerinde Irak Başbakanı Nuri El Maliki'nin sözlerine dayanan bazı iddialar da yer almaktadır. Bu belgelere göre, Irak Başbakanı Nuri El Maliki, Irak'taki saldırıları düzenleyenlere İran ve Suriye'nin mühimmat verdiklerini iddia etmektedir. Kriptolara göre, Başbakan Maliki bu ifadeyi ABD'nin Irak Büyükelçisi Christopher Hill'le 2009 yılındaki görüşmesi sırasında söylemiştir. Maliki, "bu mühimmatın içinde uçaksavar füzesi olarak bilinen 'Strela' tipi füzeler de bulunuyor" demiştir.⁸² 13 Kasım 2009 tarihli bir belgede ise İran'ın Şii ve Kürt bağlantılarını kullanarak Irak seçimlerinde hâkim güç olduğu ve kendine yakın grupları başa getirmeye çalıştığı iddia edilmektedir.⁸³

Kuşkusuz Wikileaks belgeleri arasında terörizmin finansmanı ile ilgili belgeler dünya basınında oldukça ilgi çekmiştir. 30 Aralık 2009 tarihli belgede Suudi Arabistanlı bazı mali kaynakların terör örgütlerini besledikleri iddia edilmektedir. Dışişleri Bakanı Clinton tarafından gönderilen gizli bir iç yazışmada, ABD'nin müttefiki olan Suudi Arabistan'ın ve tüm komşularının birçok terör faaliyetinin bir numaralı finansal destekçisi olduğu belirtilmektedir. Yazışmalarda ayrıca terörist örgütlere akan parayı engellemek için "gereken siyasi iradeyi yaratma" ihtiyacından bahsedilmektedir.⁸⁴ Wikileaks'in yayımladığı belgelerde, Yemen'in, El Kaide hedeflerine saldırılar düzenlemeleri için Amerikan güçlerine açık geçit verdiği iddia edilmektedir. 15 Eylül 2009 tarihli belgede Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in, ABD Başkanı Barack Obama'nın ulusal güvenlik danışmanı yardımcısı olan John

Wikileaks, 09MANAMA91 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/02/09MANAMA91.html>) (Erişim Tarihi: 20.02.2011).

81 Bu belge 22.03.2009 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09RIYADH447 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/03/09RIYADH447.html>) (Erişim Tarihi: 12.12.2010).

82 Bu belge 27.09.2009 tarihinde oluşturulmuş, 02.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09BAGHDAD2586 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/09/09BAGHDAD2586.html>) (Erişim Tarihi: 03.02.2011).

83 Bu belge 13.11.2009 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09BAGHDAD2992 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2009/11/09BAGHDAD2992.html>) (Erişim Tarihi: 06.12.2010).

84 Bu belge, 30.12.2009 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks 09STATE131801 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/12/09STATE131801.html>) (Erişim Tarihi: 06.12.2010).

15 Eylül 2009 tarihli belgede Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in, ABD Başkanı Barack Obama'nın ulusal güvenlik danışmanı yardımcısı olan John Brennan'a, "Size, terörizmle mücadele konusunda her türlü desteği verdim. Bu nedenle ben sorumlu değilim" şeklindeki sözleri yer almıştır.

Brennan'a, "Size, terörizmle mücadele konusunda her türlü desteği verdim. Bu nedenle ben sorumlu değilim" şeklindeki sözleri yer almıştır.⁸⁵ 4 Ocak 2010 tarihli bir belgede ise, Salih'in, Yemen'de El Kaide'ye yönelik Amerikan kruvazör füzesi saldırılarının, Amerikan istihbarat yetkililerinin desteğiyle Yemen silahlı kuvvetlerinin işi olduğu konusunda halkına yalan söylediğini kabul ettiği iddia edilmektedir. Salih'in, dönemin ABD Merkez Kuvvetler Komutanı General David Petraeus'a, "Bombaların, sizin değil bizim olduğunı söylemeye devam edeceğiz" dediği savunulmaktadır. Öte yandan, Amerikan güçlerine hava operasyonlarında izin veren Salih'in, kara birlikleri önerisini, Amerikan askerlerinin kayıp vermesiyle ilgili endişeler nedeniyle geri çevirdiği belirtilmektedir. Salih'in bu operasyonlarda, gemilerden gönderilen hedefi şaşırtması olası kruvazör füzeleri yerine uçaktan atılan hassas-güdümlü bombaları tercih ettiği iddia edilmektedir.⁸⁶

3.2.2 İsrail ile İlgili Belgeler

Ortadoğu ile ilgili birçok iddiayı içeren Wikileaks belgelerinde, İsrail'in aleyhine olan iddiaları aynı yoğunlukta görmek mümkün olmamıştır. Bugüne kadar yayınlanan belgelerden hareketle, Wikileaks belgelerinin, İsrail ile ilgili yeni bir iddia ortaya koymadığı ve İsrail'in hem iç hem de dış politikasında derin etki bırakacak güçte olmadığı ileri sürülebilir.

4 Ocak 2010 tarihli belgede Yemen Devlet Başkanı Salih'in, dönemin ABD Merkez Kuvvetler Komutanı General David Petraeus'a, "Bombaların, sizin değil bizim olduğunı söylemeye devam edeceğiz" dediği savunulmaktadır.

İsrail ile ilgili yayımlanan belgelerin önemli bir kısmı Filistin meselesi ile ilgilidir. Wikileaks tarafından yayımlanan belgelere göre, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Filistinlilerle imzalanan Oslo Anlaşması'nı "hata" olarak görmektedir. ABD Kongre üyesi Gary Ackerman'ın, o dönemde Netanyahu ile yaptığı bir konuşmaya dayanarak, 18 Nisan 2007 tarihinde gönderdiği bir telgrafta, Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in Netanyahu'ya, kendisinin de yardımcı olduğu Oslo Barış Süreci'nin yanlış temellere dayandığını söylediği belirtilmektedir. Ackerman'ın notlarına göre Netanyahu, yaptıkları bir görüşmede, Kadima partisini de "düzmece" bir parti olarak değerlendirmiş, eski Başbakan Ehud Olmert'in döneminde Hizbullah ile Lübnan'da yapılan 34 günlük İkinci Lübnan Savaşı'nı "aptallık" olarak yorumlamıştır. Bu belgede, liderlerin askeri manevra yapma anlayışından uzak oldukları, askeri kayıplar vermekten korktukları, ancak birçok sivil kayba neden oldukları ifadeleri yer almıştır.⁸⁷

⁸⁵ Bu belge, 15.09.2009 tarihinde oluşturulmuş, 03.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09SANAA1669 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.nl/cable/2009/09/09SANAA1669.html>) (Erişim Tarihi: 04.12.2010).

⁸⁶ Bu belge 04.01.2010 tarihinde oluşturulmuş, 03.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 10SANAA4 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2010/01/10SANAA4.html>) (Erişim Tarihi: 04.12.2010).

⁸⁷ Bu belge 18.04.2007 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

25 Nisan 2008 tarihli belgede, Suriye'nin kurduğu nükleer tesislerin 2007 yılında bombalanmasının İsrail tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Wikileaks tarafından elde edilen belgeler arasında İsrail ve Arap ülkeleri ilişkilerini olumsuz yönden etkilemesi muhtemel bir başka belge, Suriye'nin 2007 yılında bombalanan nükleer tesisine ilişkindir. 25 Nisan 2008 tarihli belgede, Suriye'nin kurduğu nükleer tesislerin 2007 yılında bombalanmasının İsrail tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir. İsrail'de internetten yayın yapan Ynet haber sitesi, Wikileaks tarafından ele geçirilen gizli kayıtlı belgelerden birinde, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice'ın, "2007 yılı 6 Eylül'ünde, muhtemelen Kuzey Kore'nin de yardımıyla Suriye'de gizlice inşa edilen nükleer reaktörün İsrail tarafından yok edildiğinin" ifade edildiğini aktarmıştır. Wikileaks'in yayınlamasından önce İsrail gazetesi Yedioth Ahranot tarafından yayımlanan telgraf, Suriye tesislerine yapılan saldırının, eğer iddialar doğruysa, ilk kez resmen ve ayrıntılı olarak doğrulanması anlamına gelmektedir.⁸⁸

2009 yılında Amerikalı diplomatlarla yaptığı bir görüşmede İsrail Genelkurmay Başkanı Gabi Aşkenazi'nin, İran'ın elinde 300 kadar Şahab füzesi bulunduğunu ve İran'ın kendilerine saldırması halinde sadece 10-12 dakikalık zamana sahip olacaklarını ifade ettiği iddia edilmektedir.

Wikileaks'in İsrail ile ilgili yayımladığı bir başka belge, İsrail Genelkurmay Başkanı Gabi Aşkenazi'nin İran, Hamas ve Hizbullah hakkındaki görüşlerinin yer aldığı kriptodan oluşmaktadır. Belgeler, Aşkenazi'nin 2009 yılında Amerikalı diplomatlarla yaptığı bir görüşmeye aittir. Kriptolarda Aşkenazi, İran'ın elinde 300 kadar Şahab füzesi bulunduğunu ve İran'ın kendilerine saldırması halinde sadece 10-12 dakikalık zamana sahip olacaklarını ifade etmektedir. Belgelerde Aşkenazi'nin, İran tarafından desteklenen Hamas ve Hizbullah'ın askeri gücünden daha fazla çekindiği iddiası da yer almaktadır. Nitekim Aşkenazi Hamas'ın da Tel Aviv'i bombalama imkânı olduğunu iddia etmektedir. Belgelere göre Aşkenazi bu nedenle, 15 Kasım 2009 tarihinde yapılan toplantıda, Amerikan heyetine Hamas ve Hizbullah'a karşı geniş ölçekli bir savaşa hazırlandığını iletmiştir. Aşkenazi, İsrail'e karşı roket tehdidinin her zamankinden çok daha ciddi olduğunu, Hizbullah'ın 40.000'den fazla rokete sahip olduğunu, bu yüzden İsrail'in roket savunmasına büyük önem atfettiğini kaydetmektedir.⁸⁹

Wikileaks'in yayınladığı gizli belgelerde Lübnan'ın, Hizbullah'ın gizli iletişim ağını müttefiklerine bildirdiği de iddia edilmektedir. 16 Nisan 2008 tarihli belgede, İran tarafından finanse edildiği iddia edilen Hizbullah'ın fiber optik ağı bilgilerinin, Lübnanlı bakanlar tarafından, ABD, Suudi Arabistan, Ürdün, Birleşik Arap

Wikileaks, 07TELAVIV1114 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2007/04/07TELAVIV1114.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2010).

88 "US Memo: Israel Bombed Syrian Reactor", *Ynet*, 24 Aralık 2010.

89 "Wikileaks: Iran Can Attack Israel within 10-12 Minutes", *Jerusalem Post*, 01 Şubat 2011.

15 Kasım 2009 tarihli belgede Mısır Dışışleri Bakanı Aboul Gheit, İran nükleer güce sahip olursa bölgedeki diğer ülkelerin de onu izleyeceğinden endişe duyduğunu aktarmaktadır. Gheit, 300 milyon Arap'ın nükleer İran ve İsrail arasında sıkışıp kaldığını ifade etmektedir.

Emirlikleri ve Fransa'ya iletildiği ifadesi yer almaktadır. Belgelere göre, Lübnan İletişim Bakanı Marvan Hamadeh, Amerikalılara, Hizbullah'ın ağının Beyrut'tan güneye, oradan Bekaa Vadisi boyunca kuzeye doğru gittiğini, Filistin kamplarıyla Hizbullah'ın eğitim kamplarını kapsadığını ve Hristiyan bölgelerine nüfuz ettiğini bildirmektedir.⁹⁰

15 Kasım 2009 tarihli belgede Mısır Dışışleri Bakanı Aboul Gheit'in, Ortadoğu ve Afrika bölgesinin siyasi sorunlarına ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Belgeye göre Gheit, İran nükleer güce sahip olursa bölgedeki diğer ülkelerin de onu izleyeceğinden endişe duyduğunu aktarmaktadır. Gheit, 300 milyon Arap'ın nükleer İran ve İsrail arasında sıkışıp kaldığını ifade etmektedir. Mısır'ın, İran, Hizbullah ve Hamas konularında ABD'nin kaygılarını paylaştığını belirten Gheit, Arap-İsrail gerginliğinin bölgesel çabaların önünde büyük engel oluşturduğunu ifade etmektedir. Amerika'nın bu konuda daha kapsayıcı barış sağlayacak bir yol bulması gerektiğini, ancak bu şekilde Arap devletlerinin ABD'ye olumlu bakacağını belirtmektedir.⁹¹

24 Eylül 2009 tarihli belgede Irak'ın komşu ülkelerle olan ilişkilerine yer verilmektedir. Irak'ın komşuları ile olan ilişkilerinin, bölgede güvenliğin ve istikrarın sağlanmasında ve özellikle Körfez Bölgesi'nde durumunun normalleşmesinde önemli bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Irak'ın 2008 ve 2009'da ilerleme kaydetmesine rağmen hala Suudi Arabistan, Kuveyt ve Suriye ile olan ilişkilerinde daha fazla yol kat etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Belgede, "19 Ağustos'ta Irak Dışışleri Bakanlığı'nı hedef alan saldırıların, bu gelişimde önemli bir gerilemeye neden olduğu ve Sünni Arap komşuların önceki kazanımlardan geri dönüşün mümkün olduğunu görmeleri konusunda Iraklı yetkilileri uyarıcı bir nitelik taşıdığı" belirtilmektedir.⁹²

Wikileaks'in 2011 yılı Mart ayı itibariyle yayınladığı belgeler arasında Libya ve Fransa ilişkilerine ilişkin belgelerin olması dikkat çekicidir. 16 Aralık 2004 yılına ait bir Wikileaks belgesinde Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın Libya ziyareti ele alınmakta

90 Bu belge 16.04.2008 tarihinde oluşturulmuş, 12.05.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 08BEIRUT000523 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2008/04/08BEIRUT523.html>) (Erişim Tarihi: 13.05.2010).

91 Bu belge 15.11.2009 tarihinde oluşturulmuş, 16.02.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09CAIRO2133 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/11/09CAIRO2133.html>) (Erişim Tarihi: 17.02.2011).

92 Bu belge 24.09.2009 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09BAGHDAD2562 Referans No'lu Belge, (<http://wikileaks.stasi.fi/cable/2009/09/09BAGHDAD2562.html>) (Erişim Tarihi: 08.12.2010).

**8 Şubat 2010
tarihli belgede ise
Fransa'nın Fas ile
mükemmel derece iyi
ve Cezayir ile gergin
ilişkilere sahip olduğu
vurgulanmaktadır.
Tunus ile gelişen
ilişkilere değinilmekte,
ancak Libya ile
olan ilişkilerin
somut anlaşmalara
dökülemediğinden
bahsedilmektedir.**

ve Fransa'nın bu ziyaretten memnuniyetsizliği dile getirilmektedir. Ziyaret esnasında Fransa'yı rahatsız eden bazı detaylara yer verilmekte, Chirac ve Kaddafi arasında ilişkilerin sıcak olmadığı dile getirilmektedir. İlk defa 1976 yılında karşılaşan tarafların, ikinci olarak 2003 yılında bir araya geldikleri ve Chirac konuşurken Kaddafi'nin uyuyakalması nedeniyle Fransa Cumhurbaşkanı'nın oldukça rahatsız olduğu vurgulanmaktadır.⁹³

8 Şubat 2010 tarihli ABD'nin Fransa Büyükelçisi Charles Rivkin'in kaleminden çıkan bir belgede ise Fransa'nın Kuzey Afrika ülkeleri ile olan ilişkilerine yer verilmektedir. Fransa'nın Fas ile mükemmel derece iyi ve Cezayir ile gergin ilişkilere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Tunus ile gelişen ilişkilere değinilmekte, ancak Libya ile olan ilişkilerin somut anlaşmalara dökülemediğinden bahsedilmektedir. Fransa'nın Libya ile olan ilişkilerin şu an istikrarlı olduğu, ancak vize uygulaması, profesyonel değişimler, Fransız dili eğitimi ve ticari anlaşmalar gibi konularda Libyalıların vaatlerini yerine getirmede başarısız olduğu vurgulanmaktadır. Fransızların sabırlı olmak zorunda oldukları, ancak geçmişe kıyasla daha az hevesle hareket edecekleri de belgelerdeki ifadeler arasındadır.⁹⁴

Yukarda bahsedilen Wikileaks belgelerinin, Ortadoğu'da İsrail ve Arap ülkeleri arasında hâlihazırda var olan gerilimi tırmandırma amacıyla ortaya atıldıkları söylenebilir. Benzer bir şekilde, Wikileaks belgelerinin, eğer devletler bunları ciddiye alırsa, Filistin sorununda tarafları çözümsüzlüğe sürükleyeceği öngörülebilir. Ayrıca Batı ve Ortadoğu arasında ilişkilerin sağlam bir zemine sahip olmadığı ve taraflar arasında düşmanca tavırlar gözlemlendiği de belgelerle bir kez daha açığa çıkmıştır. Belgeler, Arap ülkelerinin birbirleri arasında çekişmelerine de geniş yer vermekte ve bu ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarını su yüzüne çıkarmaktadır. Belgelerin sorunları daha da derinleştirecek iddialar içermesinin arkasında bazı ülke veya kişilerin olup olmadığı sorusu ise Ortadoğu özelinde de cevapsız kalmıştır.

⁹³ Bu belge 16.12.2004 tarihinde oluşturulmuş, 24.03.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 04TRIPOLI31 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2004/12/04TRIPOLI31.html>) (Erişim Tarihi: 25.03.2011).

⁹⁴ Bu belge 08.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 24.03.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10PARIS151 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2010/02/10PARIS151.html>) (Erişim Tarihi: 24.03.2011).

3.2.3 İran ile İlgili Belgeler

Wikileaks sitesinde yer alan gizli bilgilerin önemli bir kısmı İran ve diğer ülkelerin İran ile ilişkileri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu belgelerde yer alan iddiaların da İran ve bölge ülkeleri arasındaki tansiyonu artırmaya yönelik iddialar oldukları görülmektedir. İran ile tarihsel ilişkilere sahip Türkiye'nin bu tartışmaların ortasında bırakıldığı gerçeği de gözden kaçmamaktadır. İran ile ilgili belgelerin çoğunda İran'ın nükleer programına duyulan hoşnutsuzluk ve İran'a karşı Batılı ülkeler kadar Arap ülkelerinin de beslediği olumsuz yaklaşımlar ele alınmaktadır.

24 Şubat 2010 tarihli belgeye göre, İran, Kuzey Kore'den R-27 isimli Rus tasarımına dayanan 19 adet gelişmiş ve nükleer başlık taşıyabilen füze almıştır. Belgeler, bu füzelerin Batı Avrupa şehirlerini vurmada İran'a avantaj sağlayacağı iddiasını ortaya atmaktadır.

Wikileaks belgelerinde, İran'ın Kuzey Kore'den, Batı Avrupa'yı vurma kapasitesine sahip son derece gelişmiş füzeler aldığı ifadesi yer almaktadır. 24 Şubat 2010 tarihli belgeye göre, İran, Kuzey Kore'den R-27 isimli Rus tasarımına dayanan 19 adet gelişmiş ve nükleer başlık taşıyabilen füze almıştır. Belgeler, bu füzelerin Batı Avrupa şehirlerini vurmada İran'a avantaj sağlayacağı iddiasını ortaya atmaktadır. Amerikalı yetkililer, bu füzelerin İran'ın kıtalara-rası balistik füze geliştirme sürecini hızlandırabileceği kanısındadır. Nitekim belgede Amerikan istihbarat yetkilileri, "İran'ın bu füzelerden aldıkları teknolojik bilgilerle yeni nesil füze yapmak konusunda ilerleme kaydedeceğini" dile getirmiştir. Belgelere göre, Kuzey Kore ve İran arasında, "sanıldığından çok daha derin askeri ve belki de nükleer işbirliği bulunduğu" iddia edilmektedir.⁹⁵

Bilindiği üzere, İsrail, ABD ile birlikte İran'ın nükleer programına en fazla karşı çıkan ülkeler arasındadır. Wikileaks belgeleri arasında İsrail ve İran arasındaki ilişkileri yansıtan belgeler de yer almaktadır. 31 Ağustos 2007 tarihli belgede İsrail Gizli Servisi Mossad Şefi Meir Dagan ile ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Burns arasındaki toplantıya yer verilmektedir. Bu belgede, İsrail'in, İran'a yönelik politikasını sertleştirmesi için ABD'ye baskı yaptığı ifadesi yer almaktadır. Ayrıca İsrail'in İran'ı zayıflatma arayışı içinde olduğu da ileri sürülmüştür. Nitekim belgelere göre Dagan, ABD yönetimine, "İran'da rejimi devirmek için öğrenciler, demokratlar, Kürt ve Azeriler gibi etnik grupların desteklenmesinin seçenekler arasında yer aldığını" söylemiştir.⁹⁶

⁹⁵ "WikiLeaks: Iran Obtains North Korea Missiles Which Can Strike Europe", *Telegraph*, 29 Kasım 2010.

⁹⁶ Bu belge 31.08.2007 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 09TELAVIV2652 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2007/08/07TELAVIV2652.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2010).

***ABD Savunma
Bakanı Robert Gates,
Fransız mevkidaşı
Herve Morin ile 12
Şubat 2010 tarihinde
yaptığı görüşmede,
“İran’a saldırırsak,
bu ülkenin atom
bombası yapmasını
sadece bir ila üç yıl
arasında değişen bir
süre için erteletebiliriz”
 demiştir.***

***Suudi Arabistan
Kralı’nın da
aralarında bulunduğu
bazı Arap liderlerinin,
ABD’den “İran’a
nükleer programına
son vermesini sağlamak
için hava saldırısında
bulunma” talebinde
bulundukları iddia
edilmektedir.***

Wikileaks belgelerinde sadece İsrail’in değil, ABD’nin ve diğer Avrupa devletlerinin de İran’a yaklaşımının çok olumlu olmadığını gösteren bazı ifadeler bulunmaktadır. Belgelere göre, ABD Savunma Bakanı Robert Gates, Fransız mevkidaşı Herve Morin ile 12 Şubat 2010 tarihinde yaptığı görüşmede, “İran’a saldırırsak, bu ülkenin atom bombası yapmasını sadece bir ila üç yıl arasında değişen bir süre için erteletebiliriz” demiştir.⁹⁷ 18 Kasım 2009 tarihli bir başka gizli belge ise, ABD’nin İran konusunda 2010 yılını “kritik bir yıl” olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Belgelerde, İran’ın nükleer sitelerini güçlendirmeye devam etmesi halinde, ABD’nin müdahalesinin zorlaşacağı yorumuna yer verilmiştir.⁹⁸

Belgelere göre, Arap liderleri de İran’dan haz etmemekte ve Tahran’ı Ortadoğu’da potansiyel bir tehdit olarak görmektedir. Nitekim belgelerde Suudi Arabistan Kralı’nın da aralarında bulunduğu bazı Arap liderlerinin, ABD’den “İran’a nükleer programına son vermesini sağlamak için hava saldırısında bulunma” talebinde bulundukları iddia edilmektedir. Belgelerde, Suudi Kral Abdullah’ın, 2009 yılında ABD Başkanı Barack Obama’nın terörle mücadele danışmanı John Brennan’la olan görüşmesinde, İran ile ilgili olumsuz ifadeler kullandığı ileri sürülmektedir. Buna göre, Suudi Kral, İran için “yılanın başını kesmek gerekir” demiştir. İran’ın içinde bulunduğu karmaşık durumun rejimi zayıflatmak için bir fırsat olduğunu söyleyen Kral Abdullah, buna destek verdiğini de eklemiştir. Yine Kral’ın, Amerikalı General James Jones’la yaptığı 11 Şubat 2010 tarihli görüşmesinde, “eğer İran nükleer silaha sahip olursa, bölgedeki bütün ülkeler de nükleer silaha sahip olur” dediği belirtilmektedir. Belgeye göre, Kral Abdullah, eğer güçlü ve sürekli olursa İran’a karşı yaptırımların sonuç vereceğini düşünmektedir.⁹⁹

4 Kasım tarihli bir belgede ise Bayreyn Kralı Hamad Bin İsa el Halife’nin İran’ın bölgedeki varlığından tehdit algıladığı anlaşılmaktadır. Nitekim Bahreyn Kralı’nın, İran’ın Irak ve Afganistan’daki sorunların kaynağı olduğunu ve İran nükleer programının ne pahasına olursa olsun durdurulması gerektiğini söylediği iddia edilmektedir. Belgeye göre, Bahreyn Kralı, İran’ı kastederek “tehlikenin devam etmesine izin vermek onu durdurmaktan daha büyük bir tehlikedir” demiştir.¹⁰⁰

97 Bu belge 12.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 23.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10PARIS170 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10PARIS170.html>) (Erişim Tarihi: 24.12.2010).

98 Bu belge 18.11.2009 tarihinde oluşturulmuş, 19.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09TELAVIV2500 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2009/11/09TELAVIV2500.html>) (Erişim Tarihi: 22.12.2010).

99 Bu belge 11.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 10.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 10RIYADH178 Referans No’lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10RIYADH178.html>) (Erişim Tarihi: 11.12.2010).

100 “US Embassy Cables: Bahrain King Says Iranian Nuclear Programme Must Be Stopped”, *Guardian*, 28 Kasım 2010.

**24 Şubat 2010 tarihli
belgede, Katar Emiri,
Ahmedinejad'ın
"Amerikalıları Irak'ta
dövdük, bir sonraki
savaş İran'da" dediğini
iletmektedir.**

29 Nisan 2009 tarihli bir belgede de Abu Dabi Prensi Muhammed bin Zayed'in İran'ı tehdit olarak gördüğü ve ABD'yi İran'a karşı desteklediği ifadeleri geçmiştir.¹⁰¹ 10 Nisan 2006 tarihli bir başka belgeye göre, Zayed İran'ın durdurulması için daha fazla bekleyemeyeceğini, agresif ve genç biri olan Ahmedinejad'ın bölgeyi savaşa sürükleme ihtimalinin yüksek olduğunu söylemiştir.¹⁰² 24 Şubat 2010 tarihinde merkeze çekilen telgrafta göre, Amerikalı senatör John Kerry ile yaptığı görüşmesinde, Katar Emiri de "İranlıların petrol rezervlerine yönelik ekonomik baskıların, nükleer silah meselesini yeniden düşünmelerini sağlamak için en iyi yol olduğunu" ileri sürmüştür. Katar Emiri yaptırımların sonuç vermesi için Rusya'nın ve İran'ın komşularının da yaptırımlara destek vermesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca belgede Katar Emiri, Ahmedinejad'ın bir keresinde "Amerikalıları Irak'ta dövdük, bir sonraki savaş İran'da" dediğini iletmektedir.¹⁰³

Mısır eski Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in de ABD Senato üyesi John Kerry ile Temmuz 2008'deki görüşmesinde İranlıları "yalancı" ve "terörizm sponsoru" olarak nitelendirdiği iddia edilmektedir. Mübarek, İran'a yönelik bu düşüncesinin bölgedeki diğer ülkeler tarafından da paylaşıldığını dile getirmiştir.¹⁰⁴

**25 Şubat 2010 tarihli
belgede Dışişleri
Bakanlığı Müsteşarı
Feridun Sinirlioğlu
da bölge ülkelerinin
İran'ı bir tehdit
olarak gördüğünü
belirtmiş, "Şam'da bile
alarm zilleri çalıyor"
 demiştir.**

Wikileaks belgelerinde 25 Şubat 2010 tarihli bir başka tutanak, 18 Şubat'ta ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı William Burns ile Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu arasında Ankara'da yapılan bir görüşmenin içeriğiyle ilgilidir. Bu belgelere göre, Sinirlioğlu, İran'a yapılacak bir askeri operasyonun Türkiye'ye zarar vereceğini, yaptırımların ise İran halkının kenetlenmesine yol açarak muhalefete zarar verebileceğini söylemektedir. Belgeye göre, Sinirlioğlu da bölge ülkelerinin İran'ı bir tehdit olarak gördüğünü belirtmiş, "Şam'da bile alarm zilleri çalıyor" demiştir.¹⁰⁵

17 Kasım 2009 tarihinde Ankara'da yapılan ve dönemin ABD Büyükelçisi James Jeffrey tarafından gizli belge statüsünde gönderilen tutanakta, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya

101 Bu belge 29.04.2006 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 06ABUDHABI1725 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2006/04/06ABUDHABI1725.html>) (Erişim Tarihi: 29.11.2010).

102 Bu belge 10.04.2006 tarihinde oluşturulmuş, 28.11.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 04ABUDHABI1401 Referans No'lu Belge, (<http://wikileaks.se/cable/2006/04/06ABUDHABI1401.html>) (Erişim Tarihi: 28.11.2010).

103 Bu belge 24.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 28.01.2011 tarihinde yayınlanmıştır. Wikileaks, 10DOHA71 Referans No'lu Belge, (<http://www.wikileaks.ch/cable/2010/02/10DOHA71.html>) (Erişim Tarihi: 30.01.2011).

104 "Wikileaks: Mubarak Calls Iran 'Liar,' 'Terrorism-Sponsor'", *Jerusalem Post*, 29 Kasım 2010.

105 Bu belge 25.02.2010 tarihinde oluşturulmuş, 05.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 10ANKARA302 Referans No'lu Belge, (<http://213.251.145.96/cable/2010/02/10ANKARA302.html>) (Erişim Tarihi: 07.12.2010).

Wikileaks belgelerine göre, Davutoğlu Philip Gordon ile görüşmesinde, Türkiye'nin dış politikasının, "bölgeye (Ortadoğu'ya) 'adalet ve vizyon duygusu' verdiğini, İran'a ve Suudilere alternatif bir yol olduğunu ve bölgede İran etkisini sınırlandırdığını" söylemiştir.

İşlerinden Sorumlu Bakan Yardımcısı Philip Gordon ile Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu arasında geçen ve İran'ın nükleer programını konu edinen bir görüşmenin detayları yer almaktadır. Bu belgelere göre Gordon, yaptırımların dikkate alınmaması durumunda olabileceklerle ilgili Ankara'dan güçlü bir mesaj vermesini istemektedir. Belgede Davutoğlu Erdoğan'ın Tahran ziyaretinde bu mesajı zaten verdiğini belirtmektedir. Davutoğlu, Türkiye'nin dış politikasının, "bölgeye 'adalet ve vizyon duygusu' verdiğini, İran'a ve Suudilere alternatif bir yol olduğunu ve bölgede İran etkisini sınırlandırdığını" söylemiştir.¹⁰⁶

İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad İran ile ilgili iddialara belgelerin yayınlanmasının üzerinden çok geçmeden cevap vermiştir. Ahmedinejad, ABD Dışışleri Bakanlığı'na ait gizli belgelerin yayınlanmasını "propaganda" olarak nitelemiştir. Ahmedinejad, ABD'ye ait diplomatik iç yazışmalardan yapılan alıntılarını, "İran'a karşı basit bir psikolojik savaş olduğu" yorumunu yapmıştır ve belgelerdeki iddiaların, Tahran'ın diğer ülkelerle ilişkilerini etkilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁰⁷

Görüldüğü gibi Arap liderleri ile İran'ın ilişkilerinin olumlu seyrettiği, en azından pozitif algılamalar üzerine kurulduğu söylenemez. Ancak Araplar ile Pers kültürüne sahip İranlılar arasında birçok konuda uzlaşısı ve birlik sağlanmamış olması ve bu anlamda ülkeler arasında anlaşmazlıkların çıkması, ilk defa Wikileaks belgelerinin ortaya koymuş olduğu yeni bir olgu değildir. Bölgede İran'ı rakip olarak gören veya İran'dan tehdit algılayan Arap liderlerinin varlığı henüz belgeler ortaya çıkmadan önce de bilinmektedir. Ayrıca belgelerin çoğunda, bir başka kişiden duyulan bir ifadenin aktarılması söz konusudur. Bu bakımdan bu iddiaların gerçeği ne ölçüde yansıttıkları tartışmalıdır.

Türkiye'nin Arap ülkelere ve İran'a karşı izlediği dış politika, yapıcı ve ilkeli bir politika anlayışının ürünüdür. Müslüman kimliğe sahip demokratik Türkiye, bazı çevreler tarafından Arap ülkelere model olarak gösterilmektedir. Türkiye, "sıfır sorun politikası" izleyerek bölgesindeki ülkelere ekonomik ve siyasi açıdan daha da yaklaşıma, ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadır. Ortadoğu'da gerilimi tırmandırmaya yönelik iddialar içeren Wikileaks belgelerinin ise Türkiye'nin bölgedeki rolünü sınırlandırma ve etkisini yok etme amacıyla ortaya atıldıkları ileri sürülebilir.

106 Bu belge 11.17.2009 tarihinde oluşturulmuş, 30.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır.

Wikileaks, 09ANKARA1654 No'lu Belge (secret), (<http://213.251.145.96/cable/2009/11/09ANKARA1654.html>) (Erişim Tarihi: 01.01.2011).

107 "Iran's Ahmedinejad Dismisses Wikileaks Cables Release", BBC, 29 Kasım 2010.

Sonuç

Wikileaks belgeleri, uluslararası kamuoyunda yankı bulmuş, ortaya attığı yeni belgelerle de bulmaya devam etmektedir.

İletişim teknolojisinin son yıllarda hız kazanması ile devletlerin gizli belgelerine ulaşmanın günümüz dünyasında mümkün olduğu artık ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan yeni düzen kurulumunda devlet-toplum ilişkilerinin de farklı bir boyuta taşınacağı öngörülebilir. Bir başka deyişle, Wikileaks belgeleri daha demokratik bir düzen oluşmasında devlet-toplum ilişkilerinde önemli bir dönüşüme kapı aralamıştır.

Wikileaks belgelerinin orijinal belgeler olduğu ABD tarafından kabul edilmiştir. Ancak ABD’li bürokratların ve diğer ülke liderlerinin ifadelerini içeren bu belgelerin ne ölçüde gerçeği yansıttığı sorusuna cevap vermek zordur. Ayrıca belgelerin önemli bir kısmında belgeleri oluşturan veya belgelerde adı geçen kişilerin, başkalarından duydukları bazı sözleri iletmeleri iddiaların doğruluğu konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bu durum, söz konusu iddialar hakkında sağlıklı ve kapsamlı bir değerlendirme yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Wikileaks belgelerinin gerçekleri yansıttığı doğrulansa bile, dış politika yapımıyla ilgili gösterilen adres yanlıştır. Zira ülkeler dış politikalarını elçiliklerde değil, kendi sınırları içerisinde dış politikayla ilgili kurumlarda oluşturmaktadır. Dolayısıyla Wikileaks belgelerindeki iddialardan hareketle dış politika yapılandırmasına gitmek uluslararası ilişkilerde akılcı bir yol olarak görünmemektedir. Ayrıca Wikileaks belgeleri, ismi geçen devletler ya da devletler arası ilişkiler bağlamında dünya kamuoyunun yabancı olduğu yeni iddialar da ortaya atmamıştır.

Wikileaks belgelerinde yer alan iddiaların önemi tamamen göz ardı edilmemelidir. Zira bu belgeler, birçok konuda ciddi ipuçlarını içinde barındırabilir. Ancak bunu yaparken Wikileaks belgelerinin sızdırılmasının ardında yatan nedenler ve gözetilen amaçlar dikkatle incelenmelidir. Belgelerin çoğunun Türkiye ve Türkiye'nin yakın çevresiyle ilgili olması, bu bölgelerde önemli çıkarları olan başta ABD olmak üzere bazı ülkelerin, belgelerin yayınlanma sürecinde etkin olabilecekleri şüphesini doğurmaktadır. Ayrıca belgelerde yer alan iddiaların, söz konusu bölgelerde huzursuzluk çıkarma potansiyeline sahip olmaları belgelerin seçilerek yayınlandığı izlenimini kuvvetlendirmektedir.

Yeni Wikileaks belgelerin yayınlanmaya devam ettiği göz önüne alınırsa, bundan sonraki süreçte belgelerdeki önemli ipuçlarını temkinli ve ölçülü bir şekilde değerlendirmeye almak gerekmektedir. Wikileaks belgeleriyle gelen bilgi kirliliğinin ve yanlış yönlendirilmelerin önüne geçilmesi ve devletler arasında gerilim yaratacak unsurlardan akılcı politikalar yoluyla kaçınılması büyük önem taşımaktadır. Ortaya atılan iddiaların gerçeği ne kadar yansıttıkları noktasında belgeler bir kez daha gözden geçirilmeli, diplomatik ilişkilerin Wikileaks belgeleri temel alınarak zarar görmesine izin verilmemelidir.

Belgelerde ismi geçen ülkeler de bu doğrultuda siyasi, ekonomik ve diplomatik çıkarlarını gözeterek iddialar karşısında temkinli davranmaya dikkat etmiştir. Nitekim İran ve Türkiye gibi, belgelerde sıklıkla adı geçen ülkeler, yaptıkları üst düzey açıklamalarla iddiaların etkisini minimize etmeye çalışmış ve diğer ülkelerle olan köklü dış politika anlayışlarını sürdürmüşlerdir. Bir başka deyişle, Wikileaks'in, diplomatik ilişkilerde beklenen "deprem" etkisini yaratmadığı ancak devlet, devletler arası ilişkiler ve devlet-toplum ilişkisi gibi bir çok konuda uluslararası çapta bir tartışma ortamı oluşturduğu ortadadır.

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU

USAK, ulusal ve uluslararası siyaset, ekonomi, hukuk, toplumsal bilimler ve güvenlik alanlarında faaliyet gösteren bağımsız bir düşünce kuruluşudur (think-tank). Öncelikli olarak kamuoyunun tarafsız, doğru ve yeterli bilgi ihtiyacını karşılamayı amaçlar. Bu amaç çerçevesinde özel ve kamu kuruluşlarının, firmaların ve medya kuruluşlarının taleplerinin yanı sıra, bireysel talepleri de karşılamaya çalışır. USAK'ın yerine getirmeye çalıştığı önemli amaçlarından biri Türkiye'nin ve dünyanın ihtiyaç duyduğu bilgileri toplamak ve bilgi yığınları içinden gerekli seçkiyi yapmaktır. İhtiyaç sahibine, ihtiyaç duyduğu anda istediği nitelik ve nicelikte bilgiyi sunmaya çalışır. Aynı çerçevede bilgilerin değerlendirilmesi ve analiz edilmesi de USAK'ın amaç ve görevleri arasındadır. Gerekli nitelikli personelin yetiştirilmesi ve eğitim hizmetlerinin verilmesi, uzmanlar ve uygulayıcılar arasındaki iletişim eksikliğinin giderilmesi USAK'ın amaçları arasındadır.

Alan çalışmalarına ek olarak USAK kuramsal ve kavramsal alanda da kendisine görevler düşüğünün bilincindedir. Günümüzde anlaşmazlıkların önemli bir kısmının kavram karmaşasından doğduğunu düşünen USAK, kavramların doğru tanımlanmasına büyük önem verir. Özellikle Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı sorunlarda kavram karmaşasının rolü büyüktür. USAK Türkiye için dünyalı, dünya için Türkiyeli kavramları sunmaktadır.

2004 yılında kurulan USAK merkez binası Ankara Mebusevleri'ndedir. Merkez'de 34 tam zamanlı akademisyen, uzman ve araştırmacı ile 7 teknik personeli bulunan USAK ayrıca Türkiye ve dünya çapında 100'ün üzerinde akademisyen, alanında uzman, araştırmacı ve yazar ile çalışmalarını zenginleştirmektedir. Bunlara ek olarak anlaşmalı, yarı-zamanlı ve gönüllü çalışanlar da zaman zaman USAK çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Staj ve eğitim programları çerçevesinde her dönemde eğitim vermektedir. Katılımcılar sadece Türkiye'den değil, dünyanın diğer ülkelerinden de gelmektedirler. USAK bir tür 'şemsiye örgüt' yapılanması modelini izlemektedir. Kendisine bağlı 7 araştırma merkezi aracılığıyla çalışmalarını yürütür.

USAK doğru bilginin, daha iyi bir eğitimin ve daha iyi bir iletişimin Türkiye ve insanlığın daha mutlu ve refah içinde yaşamasına katkıda bulunacağına inanır. USAK'ın en temel ilkesi şudur: "bilgi doğru kullanıldığı sürece güçtür".

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

Mebusevleri Mahallesi, Ayten Sokak, No: 21 06570, Tandoğan, Ankara

Tel: 0090 312 212 28 86 Fax: 0090 312 212 25 84

www.usak.org.tr, www.turkishweekly.net, www.usakundem.com

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU

International Strategic Research Organization

Ayten Sokak, No: 21 Tandoğan / ANKARA
Tel: (0312) 212 28 86 (pbx) Faks: (0312) 212 25 84
www.usak.org.tr - www.turkishweekly.net - www.usakgundem.com